

**T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AKTİF SPOR YAPAN VE YAPMAYAN
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Mehmet ERKAN

Mardin-2025

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

AKTİF SPOR YAPAN VE YAPMAYAN LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Mehmet ERKAN
22900023
ORCID NO:0009-0008-4672-0042

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa TÜRKMEN

Mardin-2025
T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı 22900023 numaralı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Mehmet ERKAN ‘ın hazırladığı “Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışma, 07.11.2025 günü saat 14.00’da yapılan tez savunma sınavında oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Mustafa TÜRKMEN	
Üye Doç. Dr. M. Şerif ÖKMEN	
Üye Doç. Dr. Harun GENÇ	

ONAY :

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu’nun..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../ /2025

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığımı ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

Mehmet ERKAN

.../.../2025

ÖZET

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI AKTİF SPOR YAPAN VE YAPMAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Mehmet ERKAN

2025: 83 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Mardin Kızıltepe Spor Lisesi'nde aktif spor yapan öğrenciler ile Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde aktif spor yapmayan öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, her iki okuldan basit rastgele yöntemle seçilen toplam 500 öğrenci (250 spor yapan öğrenci ve 250 spor yapmayan öğrenci) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan 6 sorudan oluşan demografik bilgiler formu, Demirtaş Madran (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Buss-Perry saldırganlık ölçeği ile toplanmış, Toplanan veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Analizler için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, spor yapma durumunun fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Cinsiyet ve branş durumu değişkenlerinin saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır. Spor yapan öğrencilerde lisans değişkenine göre sözel saldırganlık alt boyutunda ve spor yılı değişkenine göre öfke alt boyutunda, spor yapmayan öğrencilerde ise yaş değişkenine göre sözel saldırganlık alt boyutunda, sınıf düzeyi değişkenine göre öfke alt boyutunda ve spor yılı değişkenine göre fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Sonuç olarak, saldırganlık düzeylerinin yalnızca spor yapma durumuna bağlı olmadığı; sporun süresi, türü, öğrencinin sosyal çevresi ve okul iklimi gibi çok boyutlu faktörlerden etkilendiği ortaya konulmuştur. Araştırma, literatürdeki benzer çalışmalarla büyük ölçüde örtüşmekte ancak yaş, spor yılı, sınıf düzeyi ve lisans değişkenlerinin bulgularıyla özgün katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Saldırganlık, Lise Öğrencileri

ABSTRACT

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS AN EXAMINATION OF THE AGGRESSION LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS WHO ARE AND ARE NOT ACTIVE IN SPORTS

Mehmet ERKAN

2025: 83 Pages

The aim of this study was to examine the aggression levels of students who actively participate in sports at Mardin Kızıltepe Sports High School and those who do not actively participate in sports at Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Vocational and Technical Anatolian High School in terms of various demographic variables. The study sample consisted of 500 students (250 students who participate in sports and 250 students who do not participate in sports) selected from both schools by simple random method. A demographic information form consisting of 6 questions developed by the researcher was used as the data collection tool. The Buss-Perry aggression scale, adapted into Turkish by Demirtaş Madran (2012), was used to collect data. The collected data were analyzed using the SPSS package program. One-way analysis of variance was used for the analyses. According to the findings, it was observed that sports status did not create a significant difference in the sub-dimensions of physical aggression, anger, hostility, and verbal aggression. No significant effects of gender and branch status were found on aggression levels. Significant differences were found in the verbal aggression subscale and the anger subscale based on the variable of undergraduate sports experience among students participating in sports. Significant differences were found in the verbal aggression subscale based on the variable of undergraduate sports experience and the anger subscale based on the variable of year of sports experience among students not participating in sports. In conclusion, it has been demonstrated that aggression levels are not solely dependent on sports participation; they are influenced by multidimensional factors such as the duration and type of sports, the student's social environment, and the school climate. The research largely overlaps with similar studies in the literature, but it also makes a unique contribution with its findings regarding the variables of age, years of sports experience, grade level, and undergraduate sports experience.

Keywords: Sports, Aggression, High School Students

ÖN SÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince her anlamda desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, rehberlik eden, şartlar ne olursa olsun her daim yanımda olan, çalışkanlığını örnek aldığım danışman hocam sn. Doç. Dr. Mustafa TÜRKMEN'e ayrıca beni araştırmaya, sorgulamaya, üretmeye ve hayat boyu öğrenmeye teşvik edip akademiye yönlendiren desteğini her daim hissettiğim hakkını ödeyemeyeceğim hocam sn. Doç. Dr. M. Şerif ÖKMEN'e sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her döneminde beni her zaman destekleyen, yanımda olan aileme, ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ölçümlerin alınmasında ve verilerin istatistiksel analizinin yapılmasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli beden eğitimi öğretmenleri Cahit ZENGİN'e teşekkür ederim.

Mehmet ERKAN
Mardin; 11.2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
LİTERATÜR TARAMASI.....	3
1.Spor	3
1.1 Spor Nedir?	3
1.2. Sporun Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3. Spor Neden Yapılır?.....	5
1.4. Spor Neden Önemlidir?	6
1.5. Sporun Faydaları Nelerdir?.....	7
1.5.1. Fiziksel Faydalar:	7
1.5.2 Zihinsel Faydalar:	7
1.5.3 Eğitsel ve Karakter Gelişimi Açısından Faydalar:	7
1.5.4. Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisi	8
1.6. Saldırganlık Nedir?	10

1.6.1. Saldırganlığın Kaynağı ve Nedenleri	10
1.6.2. Saldırganlığın Yönleri	11
1.6.3. Saldırganlık Türleri	13
1.6.4. Saldırganlığın Psikolojik Nedenleri	14
1.6.5. Saldırganlık Teorileri.....	16
1.6.5.5. Etolojik Teori (Lorenz)	18
1.7. Sporda Saldırganlık	19
1.7.1. Sporda Saldırganlık Nedenleri	19
1.7.2. Sporun Saldırganlığı Azaltıcı Rolü	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
MATERYAL VE METOT	24
2.1. Araştırmanın Modeli	24
2.2. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu	24
2.3. Verilerin Toplanması.....	25
2.4. Verilerin Analizi	26
2.5. Etik Onayı	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
BULGULAR	31
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	45
TARTIŞMA VE SONUÇ	45
EKLER.....	61
EK- 1: Etik Kurul İzni.....	62
EK- 2: Milli Eğitim İzni	64
EK-3: Sporcu Onay Formu	65
EK- 4: Kişisel Bilgi Formu	66
EK- 5: Anket Formu	67
EK- 6: Veli Onay Formu.....	69
ÖZGEÇMİŞ	70

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	31
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları	32
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları	31
Tablo 6. Katılımcıların Lisans Değişkenine Göre Dağılımları	34
Tablo 7. Katılımcıların Spor Yılı Değişkenine Göre Dağılımları	35
Tablo 8. Spor Yapan Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Dağılım Sonuçları	36
Tablo 9. Spor Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Dağılım Sonuçları	37
Tablo 10. Spor Yapan Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	37
Tablo 11. Spor Yapmayan Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	38
Tablo 12. Spor Yapan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	39
Tablo 13. Spor Yapmayan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	39
Tablo 14. Spor Yapan Öğrencilerin Branş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	40
Tablo 15. Spor Yapmayan Öğrencilerin Branş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	40
Tablo 16. Spor Yapan Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	40
Tablo 17. Spor Yapmayan Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	41
Tablo 18. Spor Yapan Öğrencilerin Lisans Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	42
Tablo 19. Spor Yapmayan Öğrencilerin Lisans Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	42

Tablo 20. Spor Yapan Öğrencilerin Spor Yılı Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	43
Tablo 21. Spor Yapmayan Öğrencilerin Spor Yılı Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri	44

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Demografik Bilgilerle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı.....	31
Şekil 2. Yaş İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı	32
Şekil 3. Cinsiyet İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı.....	31
Şekil 4. Branş İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı.....	33
Şekil 5. Sınıf İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı	34
Şekil 6. Lisans İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı.....	35
Şekil 7. Spor Yılı İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı.....	36

KISALTMALAR DİZİNİ

SPSS	: Statistical Package For The Social Sciences
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme

GİRİŞ

Spor, bireylerin fiziksel gelişimini sağlarken aynı zamanda sosyal uyum, öz disiplin ve özgüven kazandıran çok boyutlu bir etkinlik olarak değerlendirilir (Temel vd., 2017). Spor faaliyetleri, eğlenme aracı olmanın yanında özellikle okul çağındaki bireylerde sportif etkinliklerde sorumluluk alma, takım çalışması ve duygusal kontrol gibi becerilerin gelişimine katkı sağlar (Cevizli ve Özcan, 2024). Spor, bireyin tek başına ya da grup halinde gerçekleştirdiği beden eğitiminin yanında rekabet unsuru da taşıyan oyunlar ve hareketleri kapsamaktadır. Spor, fiziksel gücü geliştirmeyi hedefleyen oyunlar veya rekabet anlayışıyla yapılan, her yaştan bireyin katılabileceği fiziksel aktivitelerin toplamını ifade eder (Bayram vd., 2019). Spor bazen de bazı spor branşlarında ve yüksek rekabet düzeylerinde mücadele ederken bireylere veya nesnelere karşı saldırganlık eğilimleri gözlemlenebilmektedir (Balcıoğlu, 2015).

Saldırganlık, bireyin yaşadığı negatif duygu yoğunluğundan dolayı başkalarına ya da kendine zarar verme niyetiyle sergilediği fiziksel veya psikolojik eylemler olarak tanımlanmakta ve spora katılım düzeyiyle ilişkili değişkenlik göstermektedir (Ersoy vd., 2012). Türkiye'deki çalışmalar, spor yapan ortaokul ve lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin okul türü, branş ve demografik faktörlere göre farklılaştığını göstermektedir; örneğin okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, yaşadığı stres ve kazanma isteği nedeniyle diğer okul türlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği ortaya konmuştur (Cevizli ve Özcan, 2024).

Benzer bir şekilde, spor alanındaki seyirci saldırganlığı üzerine çalışmalar literatürde dikkat çekmekte; geliştirilmiş ölçüm araçlarının psikometrik özellikleri tekrar gözden geçirilmekte ve bu kavramın saha dışındaki yönleri irdelenmektedir (Güçlü vd., 2022). Ayrıca, spor dalında saldırganlık, öfke ve psikolojik performans arasındaki ilişkiler profesyonel branşlar, örneğin basketbol, üzerinde incelenmiş; bu bağlamda öfke ve

saldırganlık ile kaygı seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya konmuştur (Kıratlı, 2025). Bazı özel gruplara yönelik araştırmalar da dikkat çekicidir; otistik çocukların spor yapma durumuna bağlı olarak saldırganlık ve sosyal uyum düzeyleri incelenmiş, spor etkinliklerinin bireyin enerjisini doğru kullanımında sosyal uyumu artırabileceği ve saldırganlığı azaltabileceği yönünde bulgular elde edilmiştir (Temel vd., 2017).

Stres ve saldırganlık ilişkisine odaklanan araştırmalarda, spor yapma durumunun ergenlerde bu iki faktör arasında anlamlı bir etki oluşturduğu belirlenmiştir. Yani spor yapan ergenlerde yapmayanlara göre daha az stres yaptıkları için saldırganlık düzeyleri daha fazladır (Dervent, 2014).

Yapılan meta-sentez analizler ise, Türkiye’de sporda şiddet ve saldırganlık üzerine gerçekleştirilen araştırmaların kapsamlı bir değerlendirmesini sunmakta; bu çalışmaların genel eğilim ve çağrışımları üzerine sistematik bir bakış sağlamaktadır (Güneş ve Güney, 2023).

Bu bağlamda, aktif spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerin saldırganlık alt boyutundaki öfke, düşmanlık fiziksel ve sözle saldırganlıklarının demografik değişkenler üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Mardin Kızıltepe Spor Lisesi’nde aktif spor yapan öğrenciler ile Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde aktif spor yapmayan öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çeşitli demografik değişkenler açısından incelemektir.

Araştırmanın Önemi

Okullarda, özellikle de liselerde meydana gelen şiddet ve saldırganlık olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda arttığı belirtilmektedir. Yabancı yayınlarda, söz konusu ülkelerdeki olaylarla ilgili ayrıntılı bir biçimde istatistiksel bilgiler sunulmakta ve bu istatistiklere göre okullardaki şiddet ve saldırı olaylarının arttığı vurgulanmaktadır. Ülkemizde bu konuyla ilgili olarak kapsamlı ve güvenilir bir istatistik yayımlanmamıştır. Bu araştırma da literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir.

Araştırmanın Problem ve Alt Problemleri

Çalışmamızda cevap arayacağımız asıl problem şu şekildedir: Çalışmamızda cevap arayacağımız asıl problem şu şekildedir: Lise öğrencilerinde aktif spor yapmanın saldırganlık üzerinde nasıl bir etkisi vardır?

Alt Problemler

1. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, öğrenim gördükleri sınıf kademesine (9, 10, 11, 12. sınıf) göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, katılım gösterdikleri spor türüne, mesleği branşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Lisanslı spor yapma durumu (evet/hayır), lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmakta mıdır?
6. Lise öğrencilerinin spor geçmişlerinin süresi (yıl olarak) ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmalar başlamadan önce gerekli izinler alınmıştır. Mardin Kızıltepe Spor Lisesi'nde spor yapan öğrenciler ile Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde spor yapmayan toplamda 500 öğrencinin çalışmaya katılmadan önce gönüllü olarak ve kendi istekleri dâhilinde katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan

öğrencilerin kişisel demografik bilgi formunu ve ölçeklerdeki anket sorularını okuyarak objektif bir şekilde cevapladıkları kabul edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanması için araçlarının araştırmacının ne amaç ile çalışmayı yaptığını gösterebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır. Seçilen örneklem grubunun araştırmada istenilen evreni temsil edebilme özelliğine sahip olduğu temel varsayım olarak kabul edilmiştir. Uygulanan istatistiksel yöntemlerin, değerlendirmelerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır. 2023-2024 eğitim ve öğretim dönemi ile sınırlı tutulmuştur. Bu okullarda eğitimlerini sürdüren ve rastgele seçilen 500 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır. Mardin Kızıltepe Spor Lisesi ve Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Lisesi öğrencileri ile sınırlıdır. Anket tekniği uygulanarak yapılan alan çalışması ile sınırlı tutulmuştur. Veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya konan araştırma bulguları ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

1.Spor

1.1 Spor Nedir?

Spor, insanlığın var olduğu günden itibaren yaşamın içinde farklı formlarda karşımıza çıkıp daha sonraki süreçlerde de önemli yer tutan bir olgudur. Bireylerin fiziksel yetenek kapasitelerini artırmak, karşılaşmalara katılımı sağlamak veya keyifli zaman geçirmek amacıyla disiplin içinde ve kurallı olarak gerçekleştirilen hem fiziksel hem de zihinsel faaliyetler dizisidir (T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

Spor, bireylerin sosyal yaşamındaki becerileri geliştiren, güçlendiren ve düzenli, disiplinli hareket ederek takım ruhunu ortaya koymayı, milli bilinç oluşturmaya ve bireylerin haklarını korumayı sağlayan erdemli davranışları kazandıran bir etkinliktir (Demir, 2019).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sporu sadece fiziksel olarak iyi olmak değil aynı zamanda sağlıklı yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak görmekte ve bireylerin spor yapmalarının sonra kendini iyi hissetmeleriyle beraber mutluluk seviyesinin artmasıyla yaşam standardının da yükselttiğini belirtmektedir (WHO, 2020).

Spor hem tek başına hem de grup halinde gerçekleştirilebilen aktiviteler olduğu için kişinin ruh haline göre hem bireysel mutluluk hem de takım içerisinde takım için mutlu olma gibi durumlarla zihinsel rahatlama ve stresten uzaklaşma gibi faydaları bulunmaktadır (Çelik ve Yıldız, 2021).

1.2. Sporun Tarihsel Gelişimi

Spor, insanlık tarihi boyunca bireylerin hem fiziksel hem de toplumsal gelişimlerine katkıda bulunan önemli bir etkinlik alanı olmuştur. Tarihsel süreçte hareket etme, eğlenme ve kazanmanın verdiği haz gibi unsurlarla sürdürülen spor, toplumsallaşmanın artmasıyla birlikte şehri ya da ülkesi adına yarışma düşüncesinin ortaya çıkması sonucunda daha da yaygınlaşarak günümüze kadar ulaşmıştır (Tamer, 2000)

Sporla uğraşan ilk medeniyetler Çin, Antik Mezopotamya ve Mısır olduğu düşünülmektedir. Bu medeniyetlerde spor sadece fiziksel gelişim için değil dini anlamda da yürütülen bir faaliyettir. Örneğin Antik Çin’de jimnastik hareketleri ve savaş sanatları gibi sporlar hem sağlık hem de askerlerin disiplini için yapılmaktaydı (Ünal, 2014).

Spor yapılmasının sebeplerinden biri de Antik Yunan kültüründe karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde spor, beden ve ruh sağlığını geliştirmek, güçlendirmek ve korumak amacıyla önemsenmiştir. Antik Yunan’da M.Ö. 776 yılında Atina’da başlayan Olimpiyat Oyunları ise, daha önce kuralsız ve plansız şekilde yapılan sporun yerine düzenliliğin ve kurumsallaşmanın artması bakımından bir dönüm noktası olmuştur (Guttmann, 2004).

Roma ve Ortaçağ döneminde spor insan fiziğinin gelebileceği en üst noktaları görmek ve bu fiziği sergilemek için yapılan gladyatör dövüşleri ve araba yarışları gibi mücadelelerle karşımıza çıkmıştır. Antik Roma’da insanlar bu yarışlara katılmak için canları pahasına mücadele etmiştir. Bu yarışlar soyluların mutluluğu için yapılan ve daha çok düşük tabakadaki halkın mücadele ettiği organizasyonlar olmuştur (Kyle, 2014).

Ortaçağ’da ise spor, kilisenin yoğun baskılarıyla düşük tabakadaki halkın spor organizasyonlarına katılımı sınırlı bir şekilde devam ederken, soylular için de avcılık, şövalyelik oyunları gibi etkinliklerle sınırlı kalmıştır (Tekin, 2011).

Rönesans ve Modern Sporun Doğuşu ile kilisenin baskıları kırılmış olmasıyla birlikte insan bedenine verilen değer önemli ölçüde artmış, spor yeniden eğitim sisteminin bir parçası olarak okullarda ders haline gelmiştir. 18. yüzyılda sanayileşmenin hız kazandığı İngiltere’de antik spordan modern spora bir geçiş olmuştur. Futbol, kriket, ragbi gibi spor branşları artık kuralları belli olan, kendine ait federasyonları olan ve bu federasyonlar aracılığıyla çeşitli yarışmaları düzenleyen bir organizasyon oluştur (Elias ve Dunning, 1986).

Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde spor, özellikle Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte kurumsallaşma sürecine girmiştir. Bu dönemde sporun gelişmesi için çeşitli yasaların çıkarılması ve federasyonların kurulması önemli adımlar arasında yer almıştır. Bunun en belirgin örneklerinden biri, 1923 yılında Türkiye Futbol Federasyonu’nun (TFF) kurulmasıdır (Aracı, 2006).

Mustafa Kemal Atatürk, spora ve sporcuya olan sevgisiyle bilinen bir liderdir ve sporun çok yönlü özelliklerine sık sık dikkat çekmiştir. Onun “Ben sporcunun zeki, çevik ve ahlaklısını severim” sözü, gençlerin yalnızca fiziksel gelişimine değil aynı zamanda ahlaki değerlerine verdiği önemi de ortaya koymaktadır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren Türkiye’de spor dallarının çeşitlenmesiyle birlikte, sporcularımız uluslararası arenada pek çok madalya elde etmiştir (Tamer, 2000).

Günümüzde spor, daha çok bireysel gelişim değil de uluslararası politika, ekonomi, ülke tanıtımı ve medya gibi birçok alanda etkili bir güç haline gelmiştir. Örneğin masa tenisi yarışmasında gerginlik yaşamış olan Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında olan olumsuz havayı dağıtmış ve Ping-Pong diplomasisi ile beraber aralarındaki gerginlikler azalma eğilimi göstermiştir. Günümüzde ise dijitalleşmenin etkisiyle spor daha çok izleyiciye daha iyi şartlarda izlenme ve yayılma imkanı vermiştir. Aynı zamanda dijitalleşme ile beraber yeni bir alan olan e-spor ortaya çıkmıştır. Spor artık sağlıklı yaşam bilincinden doğan kültürün vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir (Andrews ve Silk, 2012).

1.3. Spor Neden Yapılır?

Spor yapmanın birden fazla nedenlerinden en önemlisi, bireyde fiziksel sağlığı sağlaması, geliştirilmesi ve korunmasıdır (Karakaş, 2020).

Fiziksel aktiviteler düzenli olarak yapılırsa bireydeki aşırı kilo alma, diyabet, kalp sorunlarını ve belirli kanser türleri gibi uzun süren hastalıkların olma olasılığını önemli ölçüde düşürdüğü birçok araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmalarında görülmüştür (Virani vd., 2021)

Ayrıca spor, hareket ettiğimizde doğan mutluluk hormonunu artırdığı için bireyin stresten uzaklaşmasına ve ruh halini olumlu yönde etkilemektedir. Sporda fiziksel görünümü önemseyen ve geliştirmek isteyen insanlar için fitness veya pilates yapmak iyi zaman

geçirmenin yanında bireylerin mutlulukları için bir kaynaktır (Baş ve Aksoy, 2018).

Sporun sosyal yönleri arasında, takım içinde birçok dinamiğe sahiptir. Bunlar takım için mücadele etme hazzı yakalamak, takım içerisinde bireysel arkadaşlık bağlarını kurmak ve geliştirmek, takım içerisinde görev ve sorumluluklarını yerine getirme ve takım olma bilincinin kazanmasında önemli bir faktördür (Yıldırım, 2019).

Küçük yaştan itibaren sporla ilgilenen çocuklarda enerjilerini spor gibi aktiviteler için kullandıklarında birey ve toplum için olumlu karakter gelişimlerine sahip olması açısından temel bir eğitim aracıdır. Gençlerde ise spor, bireyleri ergenlik döneminde farklı kötü yönelim ve alışkanlıklardan uzak tutmak için yapılması elzemdir (Güngör, 2017).

1.4. Spor Neden Önemlidir?

Spor, çok boyutlu olan bir alandır. Bireylerin fiziksel, duygusal ve zihinsel sağlığını koruyan ve geliştiren spor bu açıdan önemli bir etkinliktir (Baysal ve Öztürk, 2016).

Toplum sağlığının korunmasında spor yapmanın teşvik edilmesi ve yeni spor alanların yapılması hem bireyi koruyan hem de ekonomik olarak daha az sağlık gideri olacağından doğru bir yatırım sağlar (OECD, 2019). Aynı zamanda spor, topluma kazandırma işlevi olduğundan gençlerin enerjisini doğru yerlerde harcamasına ve zararlı alışkanlıklardan uzak kalmasına yardımcı olmaktadır (Gençlik Spor Genel Müdürlüğü, 2021).

Spor, ülkelerin ulusal ya da uluslararası organizasyonlarda elde ettiği başarılar sayesinde devletini, bayrağını ve milli marşını dünyaya tanıtmaya olanağı sunar. Bu durum, kazanan ülkenin uluslararası alanda sahip olduğu imajı ve kazandığı itibarı açısından oldukça önemlidir (Tokgöz, 2020).

Spor sektörü çok geniş bir alan olmasından dolayı her bir branşı için ayrı ekipmanlar ve spor alanlarının oluşmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sayede spor sektöründe çeşitli istihdam fırsatları sağlamaktadır. Ayrıca spor ülkeler için yapacakları spor organizasyonları ile önemli turizm merkezleri olma fırsatı verir (UNESCO, 2022).

1.5. Sporun Faydaları Nelerdir?

1.5.1. Fiziksel Faydalar:

Bireyler düzenli egzersizler yaparak kas ve iskelet sistemlerini güçlendirerek genel fiziki sağlığını geliştirmektedir (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Spor hareketleri bireyin aşırı kilo alımını engelleme, metabolizmayı hızlandırma ve vücut kitle indeksini ideal seviyede kalması konusunda yardımcı olur (Mayo Clinic, 2021).

Vücut direncinin artırarak virüs ve mikroplara karşı bağışıklık sistemine yardımcı olmaktadır (NHS, 2019).

1.5.2 Zihinsel Faydalar:

Spor, bireylerde kaygı ve ruhsal çöküntü durumlarının oluşmasını engelleme veya olma olasılığını düşürüp zihinsel dinçlik sağlamaktadır (Harvard Health Publishing, 2020).

Spor yapan bireylerde dikkat dağınıklığını azalmasına, öğrenme kabiliyetlerini artırmasına ve akademik başarının artırılmasına katkıda bulunur (Erkan ve Atalay, 2018).

Spor aktiviteleriyle uğraşan bireyler toplum içindeki yazılı ve yazılı olmayan kurallara daha fazla önem gösterir ve daha fazla özsaygı kazanır (Korkmaz ve Öztürk, 2020).

Toplumda bireyler arasındaki bağlılık ve dayanışma duygusunu güçlendirerek, bireyin sosyal çevresinde daha uyumlu ve huzurlu bir şekilde yaşam sürmesine katkı sağlar (UNICEF, 2021).

1.5.3 Eğitsel ve Karakter Gelişimi Açısından Faydalar:

Düzenli olarak spor yapan bireyler, zaman içerisinde disiplin kazanarak kurallara uyma konusunda zorluk yaşamaz, sorumluluk almaktan kaçınmaz ve işlerini belirli bir plan ve program çerçevesinde yürütmeyi öğrenirler. Spor aynı zamanda bireylere karşılaştıkları güçlüklerle mücadele etme, bu zorluklar karşısında pes etmeme alışkanlığı kazandırarak hem bedensel hem de zihinsel dayanıklılık sağlar. Gençler için spor faaliyetleri, hedeflere odaklanmayı ve onlara kararlılıkla ulaşmak için çaba göstermeyi öğretir. Bunun yanında, rekabet ortamında kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabullenme bilinci kazandırır. Tüm bu süreçler, bireyin farklı açılardan olgunlaşmasına katkıda bulunmaktadır (Demirtaş ve Şahin, 2016).

Spor, bireylerin takım sporlarında özellikle sorumluluk alma, karar verme, ekip arkadaşlarını yönlendirme ve zor anlarda inisiyatif kullanma gibi durumlar, bireyin liderlik özelliklerinin zamanla güçlenmesini sağlar. Spor ortamı, bireye yalnızca kendi performansını değil, takımın genel başarısını da düşünme bilinci kazandırır. Spor, bireylerin empati kurma, etkili iletişim geliştirme ve takım içerisindeki uyumu sağlama gibi liderlik açısından önemli sosyal beceriler kazanmalarına katkıda bulunur. Sporcular ayrıca farklı roller üstlenerek organizasyon ve planlama yapmayı deneyimler; bu durum liderlik yeterliliklerini daha ileri seviyelere taşır. Bununla birlikte, liderlik yeteneklerinin gelişmesine de önemli ölçüde fayda sağlamaktadır (Bayraktar, 2017)

1.5.4. Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisi

Spor, bireyin ruhsal ve sosyal gelişimine katkı sunmasıyla sadece fiziksel bir etkinlik alanı olmaktan çıkıp çok yönlü bir süreç olmaktadır. Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki bireylerin okulda ya da kulüplerde kazandığı kupa veya başarılar hayatlarında hiç unutmadıkları anılar olmasıyla kişilik gelişimi üzerinde kalıcı etkiler yarattığı bilinmektedir (Tamer, 2000).

Düzenli olarak spor yapan bireyleri inceleyen araştırmalar, bu kişilerin bazı kişilik özelliklerinin daha belirgin biçimde geliştiğini göstermektedir. Bu bireylerde özgüven düzeyinin yüksek olduğu, karşılaştıkları zorlukları aşma motivasyonunun güçlü olduğu ve kararlı bir duruş sergileme eğilimlerinin fazla olduğu tespit edilmiştir. Gerek takım sporlarında gerekse bireysel branşlarda kazanılan deneyimler ve grup içindeki etkileşimler, empati yeteneğini güçlendirmekte ve farklı bakış açılarına saygı göstermeyi desteklemektedir. Sporun sunduğu bu deneyimler, bireyin hem kendisine hem de çevresine karşı sorumluluk bilincinin artmasına ve sosyal ilişkilerde daha dengeli davranışlar göstermesine katkıda bulunur (Weinberg ve Gould, 1999).

Kişilik, bireyin içsel özellikleri ile toplumla kurduğu ilişkilerin bileşimidir. Spor, bu ilişkileri yapılandıran bir araç olarak işlev görür. Birey takım sporlarıyla uğraşırken takım içindeki rolünü kavrar ve rolü gerçekleştirmeye yönelik çaba göstermeye başlar. Bireysel sporlar ise birey sabırlı olmayı, motive olmayı ve kendini yönetmeyi gibi nitelikleri geliştirmeye olanak tanır (Cüceloğlu, 2018).

Düzenli egzersiz yapan bireyler, bedenlerini daha olumlu algıladıklarından dolayı özsaygılarında artış yaşamakta ve bu durum benlik değerlerinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Spor aracılığıyla kazanılan olumlu benlik algısı ise kişinin hem içsel dengesini korumasına hem de sosyal yaşamda daha etkin, özgüvenli bir duruş sergilemesine destek olmaktadır (Fox, 2003).

Gençlerde sporun, bir yere, takıma aidiyet duygusunu ve öz değer hissini artırdığı tespit edilmiştir (Baştuğ ve Duman, 2010).

Spor, bireyler arası etkileşimi artırarak grup içinde sağlıklı iletişim kurmak, grupla iş birliği içinde olmak gibi sosyal becerilerin kazandırılması ve gelişmesine katkı sağlar. Grup içinde çatışmaları çözebilme, empati kurma gibi sosyal yeterlilik kazanmasına yardımcı olur (Gill, 2017).

Bireysel ve takım sporlarında adil rekabet ve disiplin gibi kavramlar bireyin sosyalleşmesine katkılarda bulunmaktadır (Yıldız, 2015).

Spor, özellikle yarışmalı sporlarda kazanma ve kaybetme deneyimleri, bireyin duygusal dayanıklılığını artırmasıyla süreci hayatının diğer alanlarında yaşadığı zorluklarda da daha dirençli olmasını sağlar (Weinberg ve Gould, 1999).

Ayrıca fiziksel aktivitenin endorfin salgılamasını artırması, bireyin ruhsal dengesini korumasına da yardımcı olmaktadır (Biddle ve Asare, 2011).

Sporun pek çok olumlu yönü bulunsa da, aşırı rekabetçilik ve baskıcı ortamlar zaman zaman bireylerde yüksek kaygı, gerilim, öfke artışı ya da değersizlik hissi gibi olumsuz psikolojik sonuçlar doğurabilmektedir. Sporun kişilik gelişimine etkileri genel olarak olumlu olmakla birlikte, yanlış yaklaşımlar bireyde anksiyete, öfke birikimi ve düşük özdeğer duygusu gibi olumsuzluklara neden olabilir. Bu nedenle sporun kişilik gelişimine katkısının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için doğru planlama, pedagojik yöntemler ve etik spor kültürüyle desteklenmesi gerekmektedir (Coakley, 2014).

1.6. Saldırganlık Nedir?

Saldırganlık, bireyin bilerek ve isteyerek başka bir kişiye veya nesneye zarar vermeyi amaçlayan davranışlarını ifade eden bir tutum şeklidir. Bu tür davranışlar sadece fiziksel fiillerle değil aynı zamanda sözel ifadelerle gerçekleştirilen tehdit, hakaret, mobbing ve manipülasyon şeklinde de olabilir. Davranışların temelinde karşısındakine kendi içindeki öfke, stres ve engellenmişliklerini yansıtan duygular yatmaktadır. Saldırganlık, toplumsal uyumu bozan ve bireylerin arasını bozan davranış biçimi olarak değerlendirilir (Bandura, 1977).

Bu tür davranışlar, çoğunlukla bireyin başkaları üzerinde üstünlük kurma isteği ya da düşmanlık duygularının dışı vurumu olarak değerlendirilebilir. Psikoloji literatüründe saldırganlık, bireyin niyeti ve davranışın amacına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Bunlardan ilki düşmanca saldırganlık olup, burada temel amaç karşısındakine doğrudan zarar vermektir. İkincisi ise araçsal saldırganlıktır; birey bu durumda istediği hedefe ulaşmak için saldırgan davranışlarını bir araç olarak kullanmaktadır. Bu ayrım, saldırganlığın altında yatan motivasyonları anlamada önemli bir temel oluşturmaktadır (Bushman ve Huesmann, 2010).

Saldırganlık, bireyin bir bireye veya nesneye karşı kasıtlı bir şekilde tehdit etme ve zarar verme gayesi ile yapılan davranışlar bütünüdür. Bu tanımla, saldırganlık davranışlarının bilinçli bir şekilde ve hedefine yönelik olduğunu vurgulanmaktadır (Cüceloğlu, 2018).

1.6.1. Saldırganlığın Kaynağı ve Nedenleri

Saldırganlık, tek bir nedene indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Biyolojik, psikolojik, çevresel ve sosyokültürel faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır (Russell, 2008).

1.6.1.1. Biyolojik Faktörler

Saldırganlığın biyolojik temelleri arasında genetik faktörler, hormon seviyelerindeki dengesizlikler, beyin yapılarındaki farklılıklar ve serotonin eksikliği önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle düşük serotonin düzeylerinin, bireyde saldırgan davranışların ortaya çıkmasını tetikleyebileceği belirtilmektedir (Nelson ve Trainor, 2007).

1.6.1.2. Psikolojik ve Bilişsel Süreçler

Bireyin geçirmiş olduğu zorlu yaşantıları, hayatının herhangi bir döneminde başa çıkamadığı korku ve travmaları, toplumdan öğrenilmiş olumsuz davranış kalıpları ve kişilik özellikleri saldırganlığa yatkınlığı etkileyebilir. Özellikle sosyal öğrenme kuramları, bu konuda yaptıkları araştırmalarla saldırganlığın modelleme yoluyla öğrenilebileceğini öne sürer. Albert Bandura'nın Bobo Doll deneyi, çocukların sadece şiddet videoları veya doğrudan gördükleri şiddet durumlarını izleyerek öğrenebileceğini ve taklit edebileceğini göstermiştir (Bandura, 1977).

1.6.1.3. Sosyal ve Çevresel Etkenler

Saldırganlık faktörünün oluşmasına zemin hazırlayan şiddet içerikli medya, video oyunları ve filmleri, aile içi şiddetin sürekliliği, okul ortamında karşılaşılan şiddet ve akran zorbalığı, sosyoekonomik baskılar da sosyal ve çevresel saldırganlık durumlarına örnek gösterilebilir. (Anderson ve Bushman, 2002).

1.6.1.4. Engellenme Durumu

Bireyin bir hedefe ulaşmasını engellenmesi durumunda duygusal olarak kendini iyi hissetmeyip saldırganlık davranışını ortaya çıkardığını savunan bu kuram Dollard ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Dollard vd., 1939).

1.6.1.5. Toplumsal ve Kültürel Faktörler

Toplumsal şiddete olan bakışı, yazılı olmayan kuralları, değer yargıları, bireysel saldırganlık davranışlarını belirlemede önemli bir olgudur. Doğu kültürlerinden bazıları aile içi şiddetin olmasını ve erkekliğin bir göstergesi olduğunu düşünüp normal bulurken batı kültüründe ise bunun normal bir durum olmadığını savunur. Aynı zamanda toplum içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşulların yetersiz olması, adaletsizlik gibi olumsuz durumlar da saldırganlığı artırabilir (Galtung, 1969).

1.6.2. Saldırganlığın Yönleri

Saldırganlık, yöneldiği hedefe göre farklılıklar gösterebilir. Birey kendi içinde yaşadığı gerekli gereksiz öfke ve saldırganlık duygularını kendisine yöneltip saldırgan

davranışlar sergilerse; bu durum içe dönük saldırganlık olarak tanımlanır. Örneğin, olumsuz bir durumdan sonra bedenine zarar verme, zorda olduğu anlarda ciddi riskler alma ve bir olaydan sonra kendini suçlama şeklinde olabilir. Öte yandan, saldırganlığın dışa dönük biçiminde birey, içinde biriktirdiği olumsuz duygularını çevresindeki insanlara ya da eşyalara yönelterek kendini rahatlatma yoluna gidebilir. Bu tür davranışlar, fiziksel saldırı, sözel hakaret ya da eşyaları kırma gibi dışa vurumlar şeklinde ortaya çıkabilir. Bu ayrım, saldırganlığın yalnızca davranış şekli değil, aynı zamanda yöneldiği hedef açısından da çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Kapçı, 2004).

1.6.2.1. İçe Yönelik Saldırganlık (Otoagresyon)

İçe dönük saldırganlık, bireyin olumsuz duygularını ya da öfkesini dışa değil, kendi benliğine yönlendirdiği bir davranış biçimidir. Bu tür saldırganlıkta kişi, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde kendine zarar verme eğilimi gösterebilir. Örneğin; kendini yaralama, hayattan vazgeçme düşünceleri, düzensiz yeme alışkanlıkları, zararlı madde kullanımı ya da kendini küçük görme gibi davranışlar bu durumun belirtileri arasında yer alabilir. Genellikle bu tür eğilimler, yoğun stres, yaşanmış travmatik olaylar, duygusal baskı ya da bireyin içinde bulunduğu çaresizlik hissiyle bağlantılı olarak gelişir. Bu nedenle içe yönelen saldırganlık, psikolojik destek ve müdahale gerektiren ciddi bir durum olarak değerlendirilmelidir (Güngör, 2001).

1.6.2.2. Dışa Yönelik Saldırganlık (Heteroagresyon)

Dışa dönük saldırganlık, bireyin öfke, düşmanlık ya da hayal kırıklığı gibi duygularını çevresindeki kişilere, nesnelere veya gruplara yönelterek sergilediği zarar verici davranışları kapsar. Bu saldırganlık türünde hedef, bireyin kendisi değil dış çevresindeki insan ya da toplumsal unsurlardır. Çoğu zaman bireyin kontrol etmekte zorlandığı duygusal tepkiler sonucunda ortaya çıkan bu davranışlar; fiziksel şiddet, sözlü tartışma, tehdit, hakaret ya da bireye ve topluma yönelik şiddet içerikli eylemler biçiminde görülebilir. Bu tür tutumlar, kişinin çevresiyle ilişkilerine zarar verebildiği gibi toplumsal düzen üzerinde de olumsuz etkiler doğurabilir (Cüceloğlu, 2018).

1.6.3. Saldırganlık Türleri

1.6.3.1. Düşmanca Saldırganlık (Hostile Aggression)

Duygusal temelli saldırganlık, bireyin temel amacı karşı tarafa fiziksel veya psikolojik zarar vermek olan davranış biçimidir. Bu saldırganlık türü, çoğunlukla öfke, nefret ya da intikam gibi yoğun duygusal tepkilerle ilişkilidir. Örneğin, bir tartışma esnasında öfke kontrolünü kaybederek karşı tarafa fiziksel müdahalede bulunmak, düşmanca saldırganlık kapsamında değerlendirilebilir (Anderson ve Bushman, 2002).

1.6.3.2. Araçsal Saldırganlık (Instrumental Aggression)

Araçsal saldırganlıkta, zarar verme eylemi doğrudan bir amaç değil; başka bir hedefe ulaşmak için kullanılan bir araçtır. Bu tür saldırganlıkta, istenen sonuca erişebilmek adına saldırgan davranış stratejik biçimde devreye sokulur. Örneğin, bir sporcunun rakibine faul yaparak avantaj elde etmesi veya bir kişinin başkasını tehdit ederek maddi çıkar sağlaması, araçsal saldırganlığa örnek teşkil eder (Bandura, 1977)

1.6.3.3. Dolaylı (Gizli) Saldırganlık

Dolaylı saldırganlık, bireyin zarar verme niyetini doğrudan göstermeden, farklı dolaylı yollarla hedefe yönelttiği bir saldırganlık türüdür. Bu davranış biçimine; dedikodu aracılığıyla olumsuz bilgi yayma, temelsiz suçlamalar yapma, kişiyi sosyal çevreden uzaklaştırma ya da pasif-agresif tavırlar sergileme örnek olarak verilebilir. Alan yazında, dolaylı saldırganlığın özellikle kadınlar ve çocuklarda daha sık görüldüğünü ortaya koyan bulgulara rastlanmaktadır (Crick ve Grotpeter, 1995).

1.6.3.4. Doğrudan Saldırganlık

Doğrudan saldırganlık, fiziksel ya da sözel yollarla karşı tarafa yöneltilen saldırgan davranış biçimidir. Yumruk atmak, yüksek sesle bağırarak veya hakaret içeren sözler söylemek gibi eylemler bu kategoriye girer. Bu tür davranışlar, gözlemlenebilir ve ölçülebilir nitelik taşır (Björkqvist vd., 1992).

1.6.3.5. Sözlü Saldırganlık

Sözlü saldırganlık, kelime ve dil aracılığıyla gerçekleştirilen bir saldırganlık biçimidir. Hakaret etmek, küçük düşürücü ifadeler kullanmak, alaycı konuşmak veya tehditte bulunmak bu grupta değerlendirilebilir. Bu tür eylemler, hem bireyler arası ilişkilerde hem de toplumsal düzeyde yıkıcı sonuçlar doğurabilir (Tavris, 1982).

1.6.3.6. Fiziksel Saldırganlık

Fiziksel saldırganlık, bireyin fiziksel gücünü kullanarak karşısındaki kişiye zarar vermesi şeklinde ortaya çıkar. Yumruk atma, itme, tekme atma veya nesne fırlatma gibi davranışlar bu türün kapsamındadır. Çoğu durumda, düşmanca saldırganlık kategorisi içerisinde değerlendirilir (Bushman ve Huesmann, 2010).

1.6.3.7. Psikolojik Saldırganlık

Psikolojik saldırganlık, doğrudan fiziksel zarar yerine, bireyin ruhsal bütünlüğüne yönelik baskı veya manipülasyon ile gerçekleştirilen bir saldırganlık türüdür. Sürekli eleştirme, küçümseme, duygusal manipülasyon ya da tehdit yoluyla kişinin psikolojik sağlığını zedelemek bu kapsamda yer alır (Çevik ve Yıldız, 2017).

1.6.3.8 Pasif Saldırganlık

Pasif saldırganlık, açık bir saldırı sergilemeden, dolaylı yöntemlerle karşı tarafın zor durumda bırakılmasıdır. Örneğin, bir işi bilerek geciktirmek, önemli bilgileri paylaşmamak veya isteksiz davranmak bu tür saldırganlığa örnek olarak gösterilebilir. Özellikle iş ortamlarında ve sosyal ilişkilerde yaygın olarak gözlemlenmektedir (Long, 2009).

1.6.4. Saldırganlığın Psikolojik Nedenleri

Saldırganlık, bireyin bilinçli ya da bilinçsiz şekilde bir insana, hayvana, nesneye veya kendisine zarar verme niyetiyle sergilediği davranış biçimi olarak tanımlanabilir. Bu davranış yalnızca biyolojik faktörlerle veya çevresel koşullarla açıklanamaz; kökeninde derin psikolojik süreçler de yer almaktadır. Saldırganlığın psikolojik yönünü anlamak, bireyin içsel çatışmalarını, duygusal tepkilerini ve sosyal etkileşimlerini daha sağlıklı değerlendirebilmek açısından önemlidir (Bandura, 1977).

1.6.4.1. Öğrenilmiş Davranışlar ve Model Alma

Saldırgan davranışların büyük bir kısmı doğuştan gelmez, bireyler bunları öğrenme sürecinde kazanır. Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre saldırganlık, çoğunlukla gözlem ve model alma yoluyla öğrenilmektedir. Bandura'nın ünlü Bobo Doll deneyinde, çocukların yetişkinlerin şiddet içerikli davranışlarını izledikten sonra benzer hareketleri tekrarladıkları görülmüştür. Bu sonuçlar, özellikle çocukluk döneminde ebeveynler, öğretmenler ve medya figürleri gibi rol modellerin saldırganlık eğiliminin oluşmasında belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Bandura, 1977).

1.6.4.2. Travmatik Deneyimler ve Duygusal Bozukluklar

Çocuklukta maruz kalınan fiziksel şiddet, duygusal ihmal ya da istismar gibi olumsuz yaşam deneyimleri, bireyin saldırgan davranışlara yönelme riskini artırabilir. Bu tür travmatik olaylar, bireyin güven duygusunu zedeleyerek, çevreye karşı tehdit algısını kuvvetlendirir (Anda vd., 2006). Bununla birlikte depresyon, anksiyete bozukluğu veya borderline kişilik bozukluğu gibi psikiyatrik rahatsızlıklar da saldırganlık eğilimini güçlendirebilir (Donnerstein vd., 1994).

1.6.4.3. Dürtü Kontrol Zayıflığı ve İmpulsivite

Dürtü kontrolünde yaşanan yetersizlik, saldırganlığın önemli psikolojik nedenlerinden biridir. Antisosyal bireyler, ani öfke veya hayal kırıklığı durumlarında davranışlarını düzenlemekte zorlanır ve bu da saldırgan tepkilerin ortaya çıkmasına yol açar. Bu eğilim, özellikle antisosyal kişilik bozukluğu ve borderline kişilik bozukluğu gibi psikiyatrik durumlarda daha sık görülmektedir (American Psychiatric Association, (2013).

1.6.4.4 Algısal Sapmalar ve Bilişsel Çarpıtmalar

Bazı bireyler sosyal durumları hatalı şekilde yorumlama eğilimindedir. Örneğin, karşı tarafın masum bir davranışını tehdit olarak değerlendirmek veya nötr bir ifadeye düşmanca niyet yüklemek gibi bilişsel çarpıtmalar, saldırgan tepkilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırır. Bu tür algısal sapmalar, özellikle stres ve gerginlik düzeyinin yüksek olduğu ortamlarda daha belirgin hale gelir (Dodge ve Coie, 1987).

1.6.4.5 Benlik Saygısı ve Kimlik Problemleri

Benlik saygısının hem düşük hem de aşırı yüksek düzeylerde olması saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler sosyal ilişkilerde kendilerini yetersiz görerek savunma amaçlı saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Buna karşılık, narsistik özelliklerle ilişkili olan aşırı yüksek benlik saygısı ise eleştirilere karşı hoşgörüsüzlük ve saldırgan tepkiler şeklinde kendini gösterebilir (Baumeister vd., 1996).

1.6.4.6. Empati Eksikliği ve Duygusal Yoksunluk

Çocuklukta yeterli duygusal ilgi ve şefkat görmeyen bireylerde empati gelişimi sınırlı kalabilir. Empati yoksunluğu, başkalarının duygularını yok saydığından bireye zarar vermeyi haklı görme eğilimini artırır ve saldırgan davranışların suçluluk duymadan sergilenmesine zemin hazırlar (Decety ve Jackson, 2004).

1.6.4.7. Öfke Kontrolünde Yetersizlik

Öfke, çoğu zaman saldırganlığın doğrudan tetikleyicisidir. Öfkesini yapıcı biçimde ifade edemeyen bireyler, bastırdıkları olumsuz duyguları aniden ve yıkıcı biçimde dışa vurabilir. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal ilişkilerde ciddi zararlar oluşturabilir (Spielberger vd., 1985).

1.6.4.8. Kimlik Arayışı ve Aidiyet İhtiyacı

Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemleri, bireylerin kimliklerini inşa etme sürecinde oldukları kritik zaman dilimleridir. Bu dönemde bireyler, aidiyet ihtiyacını karşılamak amacıyla saldırganlık barındıran grup veya topluluklara yönelebilir. Çeteleşmeler, radikal ideolojik yapılar veya fanatik taraftar grupları, bu ihtiyacı istismar ederek saldırgan davranışları teşvik edebilir (Hogg, 2001)

1.6.5. Saldırganlık Teorileri

Psikanaliz kurumunun kurucusu Freud'a göre saldırganlık, insan doğasında var olan temel dürtülerden biridir ve ölüm içgüdü (Thanatos) ile ilişkilidir. Yaşam içgüdü (Eros) ile sürekli çatışma halindedir. Ölüm içgüdü genellikle doğrudan kendine yönelmez, dış

dünyadaki kişi ve nesnelere aktarılır ve bu durum saldırgan davranışlara yol açar. Bastırılmış saldırganlık farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin, iş yerinde patronuna öfkelenen ancak bunu açıkça ifade edemeyen bir kişi, öfkesini pasif-agresif davranışlarla gösterebilir; işleri yavaşlatmak, alaycı sözler söylemek veya toplantılara geç kalmak gibi. Freud’a göre sanat, spor ve yaratıcı faaliyetler saldırgan enerjinin yüceltme (sublimasyon) yoluyla toplumsal olarak kabul edilen biçimlerde boşaltılmasını sağlar. Örneğin, boks yapan bir gencin ringde enerjisini harcaması bu mekanizmaya örnektir. Böylece saldırganlık, şiddete dönüşmeden ifade edilmiş olur (Freud, 1930).

Engellenme-Saldırganlık Teorisi kurucusu Dollard ve Berkowitz’e göre birey bir hedefe ulaşmaya çalışırken engellendiğinde, hayal kırıklığı yaşar ve bu duygusal durum saldırganlık eğilimini tetikler. Örneğin, bir sporcunun hakem kararıyla haksızlığa uğradığını düşünmesi, oyunda kurallar dışı bir hamle yapmasına yol açabilir. Berkowitz ise teoriyi geliştirerek, engellenmenin her zaman saldırganlığa yol açmayabileceğini, ancak öfke gibi duygusal tepkilerin varlığında bu ilişkinin güçlendiğini belirtmiştir. Yani saldırganlığın ortaya çıkması, engellenmenin yanı sıra bireyin olumsuz duygusal uyarılmışlık düzeyi ile de ilişkilidir (Dollard vd., 1939; Berkowitz, 1989).

Sosyal Öğrenme Teorisi kurucusu Albert Bandura’ya göre saldırganlığın öğrenilmiş bir davranış olduğunu savunur. İnsanlar, doğrudan deneyimlerle ya da başkalarının davranışlarını gözlemleyerek saldırganlık öğrenir. Özellikle çocuklar, ebeveynlerinin, akranlarının veya medya figürlerinin saldırgan davranışlarını taklit edebilir. Örneğin Bilgisayar oyunlarında veya filmlerde şiddet sahnelerine sürekli maruz kalan gençler, zamanla bu davranışların normal olduğunu düşünebilir. Örneğin, bir aksiyon filminde kahramanın sürekli dövüşerek sorunları çözmesini gören bir genç, benzer şekilde günlük hayatta öfkesini fiziksel saldırganlıkla ifade etmeye yönelebilir (Bandura, 1973). Bilişsel Teoriler kurucuları Dodge ve Crick’e göre saldırganlığın ortaya çıkmasında bireyin sosyal durumları nasıl algıladığının belirleyici olduğunu vurgular. Dodge ve Crick’in sosyal bilgi işleme modeli, saldırgan bireylerin sosyal ipuçlarını yorumlama sürecinde hata yapma eğiliminde olduklarını gösterir. Örneğin, birinin yanlışlıkla çarpmasını kasıtlı bir saldırı olarak yorumlayan kişi, karşılık olarak saldırgan davranış sergileyebilir. Bu teoriler, saldırganlığın yalnızca dürtüsel değil, bilişsel filtrelerden geçen bir süreç olduğunu ortaya koyar (Dodge ve Crick, 1994).

1.6.5.5. Etolojik Teori (Lorenz)

Etolojik Teori'nin kurucusu Konrad Lorenz, saldırganlığın içgüdüsel ve evrimsel bir temele dayandığını savunur. Hayvanlarda saldırganlık, bölgeyi koruma, eş seçimi ve kaynak savunma gibi işlevlere hizmet eder. Lorenz'e göre insanlar da bu eğilimleri evrimsel süreçten miras almıştır. Modern toplumda doğal boşalma alanları olmadığından bu dürtüler kontrolsüz patlamalara yol açabilir. Örneğin, futbol maçlarında taraftarların tezahürat yapması veya rakip takıma sözlü sataşması, saldırganlık eğiliminin toplumsal olarak kabul gören bir boşalım yoludur. Spor, bu enerjinin şiddete dönüşmeden ifade edilmesine yardımcı olabilir (Lorenz, 1966).

Evrimsel teori, psikoloji perspektifinden bakıldığında saldırganlık türün hayatta kalma stratejilerinin bir parçasıdır. Buss ve Shackelford'a göre, saldırgan davranışlar atalarımızın kaynakları koruma, rakipleri caydırma ve üreme başarısını artırma gibi amaçlarla gelişmiştir. Örneğin, iki erkek arasında "güç gösterisi" yapmak, potansiyel eşler üzerinde çekicilik yaratabiliyordu. Günümüzde bu durum daha sembolik hale gelmiştir: erkeklerin spor müsabakalarında ya da kariyer rekabetinde öne çıkmaya çalışmaları, aslında atalardan gelen saldırgan rekabet stratejisinin modern yansımasıdır. Bu nedenle saldırganlık, yalnızca olumsuz bir özellik değil, bazen uyum sağlayıcı bir strateji olarak da işlev görmüştür (Buss ve Shackelford, 1997).

Anderson ve Bushman tarafından geliştirilen Genel Saldırganlık Modeli (GAM), saldırganlığın ortaya çıkışını açıklamak için biyolojik, kişisel, çevresel ve bilişsel faktörlerin etkileşimini dikkate alır. Bu modele göre, bireyin geçmiş deneyimleri, kişilik özellikleri ve içinde bulunduğu anlık durum, saldırganlık olasılığını artırabilir veya azaltabilir. Örneğin, sıcak bir ortamda, yorgun ve stresli bir kişi, küçük bir provokasyona karşı bile orantısız tepki verebilir (Anderson ve Bushman, 2002).

Yer Değiştirilmiş Saldırganlık Teorisi kurucuları Pedersen vd. göre öfkenin doğrudan kaynağına yöneltilmediğinde başka bir hedefe yöneltildiğini ileri sürer. Örneğin, iş yerinde müdürüne kızan bir çalışan, bu öfkesini eve gidip aile üyelerine yansıtabilir. Bu durum, saldırganlığın bilinçli bir seçim olmadan, duygusal gerilimi azaltma amacıyla farklı hedeflere kaydırılabileceğini gösterir (Pedersen vd., 2000).

Sosyokültürel yaklaşımlar, Huesmann’a göre saldırganlığın kültürel normlar, medya içerikleri ve toplumsal yapı tarafından şekillendiğini savunur. Huesmann’a göre, sürekli şiddet içerikli medyaya maruz kalan bireyler, saldırgan davranışları daha kabul edilebilir bulabilir. Bazı kültürlerde ise onur ve gurur kavramları, saldırganlığı meşru bir tepki haline getirebilir. “Onur kırıcı” bir davranışa saldırgan tepki vermek, bireyin sosyal statüsünü korumanın kabul edilebilir bir yolu olarak görülebilir. Bu nedenle saldırganlığı anlamak için yalnızca bireysel psikoloji değil, toplumsal bağlam da dikkate alınmalıdır (Huesmann, 2007)

1.7. Sporda Saldırganlık

1.7.1. Sporda Saldırganlık Nedenleri

Sporun doğasında bulunan rekabet, kazanma arzusu ve performans baskısı, özellikle profesyonel düzeyde spor yapan bireylerde saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Oyuncular, başarıya ulaşmak için sınırlarını zorladıklarında, özellikle mağlubiyet veya hakem kararları gibi hayal kırıklığı yaratan durumlarla karşılaştıklarında saldırgan tepkiler verebilirler (Silva, 1983).

Bazı spor branşlarında (örneğin boks, dövüş sporları, futbolun bazı kültürel versiyonları) fiziksel temas ve güç kullanımı, sporcunun değer kazandığı alanlar haline gelmiştir. Genç sporcular, agresif davranışlar sergileyen başarılı sporcuları model alarak bu davranışları benimseyebilir ve bu şiddet normalleştirebilir (Bandura, 1977).

Taraftar baskısı ve grup dinamikleri, sporcunun bireysel kararlarını etkileyebilir. Maç esnasında tribünlerden gelen agresif tezahüratlar ya da hakaretler, oyuncunun saldırganlık eşiğini düşürebilir. Bu durum özellikle futbol gibi kitle sporlarında yaygın şekilde gözlemlenir (Waddington ve Smith, 2013).

1.7.2. Sporun Saldırganlığı Azaltıcı Rolü

Bazı araştırmalar, sporun bireyde biriken öfke, stres ve saldırganlık gibi duyguların kontrollü ve sağlıklı bir şekilde dışa vurulmasını sağladığını ortaya koymuştur. Bu görüş, Freud’un katarsis kuramına dayalı olarak geliştirilmiştir. Katarsis kuramına göre birey, fiziksel aktiviteler sayesinde saldırganlık dürtülerini sosyal olarak kabul edilebilir yollarla

boşaltır (Berkowitz, 1989). Bununla birlikte, spor ortamında yer alan bazı etkenler saldırganlığın artmasına da neden olabilmektedir. Özellikle seyirci baskısı, takımlar arasındaki uzun süreli rekabetler ve medyanın aşırı başarı beklentisi, sporcuların saldırganlık düzeylerini yükseltebilir (Yetim, 2011). Ortaya çıkan bu saldırganlık kimi zaman rakip sporculara veya hakemlere yönelik fiziksel ya da sözel şiddet şeklinde kendini gösterirken; kimi zaman da bireyin kendisine yönelen öfke, stres ve psikolojik tükenmişlik biçiminde ortaya çıkabilir. Ancak doğru şekilde yönlendirilen spor, saldırganlık enerjisinin toplumsal açıdan kabul edilebilir bir biçimde boşaltılmasını sağlayarak birey için yapıcı bir işlev görebilir (Berkowitz, 1989; Yetim,).

Organize spor ortamları, bireylerin kurallara uyum, disiplin, sorumluluk ve saygı gibi değerleri öğrenmelerine yardımcı olur. Antrenmanlar sırasında birey, saldırgan dürtülerini kontrol etmeyi ve sosyal kabul gören davranışlar sergilemeyi öğrenebilir. Takım sporlarında iş birliği, dayanışma ve ortak hedefe yönelme, bireyin empati becerilerini geliştirmesine ve saldırgan eğilimlerini yapıcı bir şekilde kanalize etmesine katkı sağlar. Ayrıca antrenörlerin rol model olması, sporculara yalnızca teknik beceriler kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda duygusal denetim, adil oyun (fair play) ve rakibe saygı gibi değerleri de pekiştirir. Bu açıdan bakıldığında organize spor ortamları, saldırganlık dürtüsünü kontrol altına almakla kalmayıp, bireylerin sosyal uyum, özdenetim ve kişisel gelişim süreçlerine de önemli katkılar sunar. (Cüceloğlu, 2018).

Takım sporlarında birey, farklı karakterlerle uyum içinde çalışmak zorundadır. Bu süreç, empati, iş birliği, sabır ve duygusal farkındalık gibi saldırganlıkla zıtlaşan sosyal becerilerin gelişimini destekler. Özellikle genç yaşta spora başlayan bireylerde bu tür sosyal yeterliliklerin gelişimi daha belirgindir. Bunun yanı sıra, takım içindeki ortak hedefe ulaşma çabası, bireyin kendi çıkarlarını erteleyerek grup yararını gözetmesini öğretir. Bu durum, bireyde özdenetim ve çatışma çözme becerilerinin gelişmesini sağlar. Ayrıca takım sporları, bireyin başarı ve başarısızlığı paylaşmayı öğrenmesine yardımcı olur; galibiyetlerde ölçülü sevinç, mağlubiyetlerde ise öfke kontrolü ve hayal kırıklığıyla başa çıkma becerisi kazandırır (Weinberg ve Gould, 1999).

Spor ile saldırganlık arasındaki ilişki, yalnızca fiziksel rekabetten ibaret değildir. Psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşan çok boyutlu bir süreçtir

(Yetim, 2011). Bu süreçte spor dalının özellikleri, sporcunun kişilik yapısı, takım içi ilişkiler, antrenörlerin tutumları, hakemlerin verdiği kararlar ve seyircilerin davranışları belirleyici olmaktadır (Öztürk ve Koca, 2013). Temasın fazla olduğu spor branşlarında fiziksel temas oyunun doğal bir unsuru olarak kabul edildiğinden, saldırgan davranışların ortaya çıkma ihtimali daha yüksektir (Kirker vd., 2000). Temasın olmadığı bireysel branşlarda ise teknik beceri ve özdenetim daha ön plandadır (Karataş ve Yıldız, 2015).

Yapılan araştırmalar, rekabetin yüksek olduğu spor karşılaşmalarında hem düşmanca (hostile) hem de araçsal (instrumental) saldırganlığın artabileceğini ortaya koymaktadır (Bredemeier ve Shields, 1986). Ancak fair-play anlayışının ve disiplinin ön planda olduğu durumlarda saldırganlık eğiliminin düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir (Şimşek ve Ekmekçi, 2013).

Saldırganlık düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden biri sporcunun kişilik özellikleridir (Başaran ve Yıldız, 2018). Dürtü kontrolü yüksek, empati becerileri gelişmiş sporcular gerilimi kontrol edebilirken; öfke kontrolü zayıf sporcuların saldırgan davranışlara daha yatkın oldukları bilinmektedir (Maxwell, 2004). Takım kültürü de bu noktada etkili olup, destekleyici ve dayanışma temelli bir ortam saldırganlığı azaltırken, aşırı rekabetçi bir ortam saldırganlığı artırabilmektedir (Öztürk ve Koca, 2013).

Antrenörlerin tutumları saldırganlık ile spor arasındaki ilişki üzerinde doğrudan etkilidir (Gümüş ve Güllü, 2017). Sert müdahaleleri onaylayan, şiddeti başarı ile ilişkilendiren bir antrenör anlayışı sporcuların saldırgan davranışlarını meşrulaştırmaktadır (Karataş ve Yıldız, 2015). Buna karşın, sporculara öfke kontrolü, stres yönetimi ve etik davranış kazandıran bir yaklaşım saldırganlığı önemli ölçüde azaltabilir (Tenenbaum vd., 1997).

Hakem kararlarının adaletli ve tutarlı olması da saldırganlık üzerinde etkili bir unsurdur (Şimşek ve Ekmekçi, 2013). Sporcular, haksız olarak değerlendirdikleri kararlar karşısında daha fazla öfke tepkisi gösterebilirler (Baron ve Richardson, 1994). Bu nedenle hakemlerin adaletli, tutarlı ve kararlı olmaları saldırgan davranışların önlenmesi açısından oldukça önemlidir (Yetim, 2011).

Seyircilerin davranışları ve toplumun kültürel yapısı da saldırganlık üzerinde rol oynar (Öztürk ve Koca, 2013). Bazı kültürlerde sert mücadele sporun bir parçası olarak

görülürken, bazı toplumlarda centilmenlik ve sportmenlik daha çok değer görmektedir (Gümüş ve Güllü, 2017). Tribünlerdeki gergin bir atmosfer, saha içindeki saldırgan davranışları tetikleyebilir (Wann vd., 1999).

Sporun saldırganlık üzerindeki etkisi, spor branşının özellikleri, sporcunun kişilik yapısı, çevresel faktörler ve kültürel değerlerin etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır (Doğan ve Karakuş, 2016). Doğru yönetilen bir spor ortamı saldırganlığı azaltabilirken, yanlış yönlendirilen, aşırı rekabetin olduğu ortamlarda saldırgan davranışların artabileceği belirtilmektedir (Bredemeier ve Shields, 1986).

Spor ortamlarında saldırganlığın kontrol altına alınması, hem sporcuların kişisel gelişimleri hem de sporun etik değerlerinin korunması açısından büyük önem taşır (Öztürk ve Koca, 2013; Maxwell, 2004). Saldırganlık doğru biçimde yönlendirilmediğinde yalnızca sporun ruhuna zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda bireyler üzerinde ve toplumsal değerler açısından da olumsuz etkiler ortaya çıkarabilir (Yetim, 2011; Baron ve Richardson, 1994). Bu nedenle saldırganlığın denetimi, psikolojik eğitim, uygun antrenman programları ve disiplinli bir spor kültürünün geliştirilmesi ile mümkün olur (Gümüş ve Güllü, 2017; Tenenbaum vd., 1997).

Antrenörler, saldırganlığın kontrolünde en temel aktörlerden biri olarak görülmektedir (Karataş ve Yıldız, 2015; Maxwell, 2004). Olumlu iletişim, model olma ve duygusal destek, sporcuların öfke kontrolü becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Başaran ve Yıldız, 2018; Bredemeier ve Shields, 1986). Ayrıca, saldırgan davranışlara karşı sıfır tolerans yaklaşımı ve adil disiplin kurallarının uygulanması, sporcuların olumsuz davranışlarının en aza indirilmesine katkı sağlar. Bunun yanında, saldırgan davranışlara sıfır tolerans politikası uygulayan ve adil disiplin kuralları belirleyen takımlar, sporcuların olumsuz davranışlarını minimize edebilir (Şimşek ve Ekmekçi, 2013; Wann vd., 1999).

Psikolojik destek programları, saldırganlık eğilimi yüksek sporcular için etkili bir yöntemdir (Doğan ve Karakuş, 2016; Cox, 2002). Sporcuların öfke anında verdikleri tepkileri yeniden yapılandırmalarına ve duygularını daha yapıcı şekilde ifade etmelerine yardımcı olur (Türksoy ve Aydın, 2014; Weinberg ve Gould, 1999). Ayrıca, sporculara stres yönetimi, nefes egzersizleri ve gevşeme tekniklerinin öğretilmesi, saldırganlık düzeyinin azalmasında önemli katkı sağlar (Gümüş ve Güllü, 2017; Tenenbaum vd., 1997).

Hakemlerin kararlarının adil ve tutarlı olması da saldırganlığın kontrolünde önemli bir unsurdur (Şimşek ve Ekmekçi, 2013; Baron ve Richardson, 1994). Adil yönetim, sporcuların kurallara güvenini artırarak tepkisel saldırganlığı azaltır (Yetim, 2011; Wann vd., 1999). Bunun yanı sıra, seyircilerin davranışlarının kontrol edilmesi ve tribün güvenliğinin sağlanması da saha içindeki gerginliği azaltan etmenlerdendir (Öztürk ve Koca, 2013; Smith, 1983).

Spor ortamlarında saldırganlığın kontrolü; antrenör, sporcu, hakem ve seyirci iş birliği ile yürütülen çok boyutlu bir süreçtir (Gümüş ve Güllü, 2017; Maxwell, 2004). Etkili iletişim, disiplin, psikolojik destek ve etik değerlerin vurgulanması bu sürecin temel taşlarıdır (Bredemeier ve Shields, 1986; Weinberg ve Gould, 2023). Doğru stratejiler uygulandığında, saldırganlık sporun doğasındaki sağlıklı rekabetin bir parçası olarak yönetilebilir (Yetim, 2011; Tenenbaum vd., 1997).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE METOT

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) modeli ile yürütülmüştür. Tarama modeli, mevcut durumu olduğu gibi ortaya koymayı ve değişkenler arasındaki ilişkileri betimlemeyi amaçlar. Çalışmada, lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki farklılıklar incelendiğinden betimsel tarama modeli tercih edilmiştir. Bu model, elde edilen veriler aracılığıyla evren hakkında genelleme yapma imkânı sağlamaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Mardin ili Kızıltepe ilçesinde öğrenim gören toplamda 500 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma evrenini Mardin ilindeki Kızıltepe Spor Lisesi evreni 311 kişi ve Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde ise 625 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Mardin Kızıltepe Spor Lisesi'nde aktif spor yapan öğrenciler ile Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde aktif spor yapmayan öğrencilerinden basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 500 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem

grubunun 250'si spor yapan, 250'si spor yapmayan öğrencilerden oluşmaktadır. Spor yapan öğrenciler futbol, basketbol, voleybol, hentbol, atletizm, tenis, karate, boks ve diğer branşlarda; spor yapmayan öğrenciler ise motorlu araçlar teknolojisi, bilişim teknolojileri, inşaat teknolojisi, mobilya ve iç mekân tasarımı, elektrik-elektronik ve diğer alanlarda eğitim görmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde iki araç kullanılmıştır: Birincisi Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanmış olup öğrencilerin yaş, cinsiyet, branş, sınıf düzeyi, lisans durumu ve spor yılı gibi demografik bilgilerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. İkincisi Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği; (Demirtaş Madran, 2012) tarafından öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ölçmek için Türkçe formunun geçerli ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Buss Perry Saldırganlık Ölçeği” içerisinde 4 alt faktör bulunmaktadır.

- Fiziksel saldırganlık alt boyutu toplam 9 (2.5.8.11.13.16.22.25.29) maddeden
- Öfke alt boyutu toplam 7 (1.9.12.18.19.23.28) maddeden,
- Düşmanlık alt boyutu toplam 8 (3.7.9.15.17.20.23.26) maddeden,
- Sözel saldırganlık alt boyutu toplam 5 (4.6.14.21.27) maddeden oluşmaktadır.

Toplam 29 maddeden oluşmakta olan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği 5’li likert türünde hazırlanmıştır. Likert türünde hazırlanan ölçeğin maddeleri, (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum, şeklinde kodlama yapılmıştır.

Saldırganlık ölçeğinin güvenilirlik katsayılarını bulmak için Cronbach Alpha yöntemi kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı; fiziksel saldırganlık için 0.78, düşmanlık için 0.71, öfke için 0.76, sözel saldırganlık için 0.48 olmak üzere toplam Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak hesaplanmıştır (Demirtaş Madran, 2012). Uygulama sürecinde Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınarak ve okul idarelerinin onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yaptığımız bu çalışmada ise saldırganlık ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alpha değeri 0.80 olarak hesaplanmıştır. Ölçekler sınıf ortamında, araştırmacı

gözetiminde, gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, gizlilik ilkesi vurgulanmış ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir. Uygulama ortalama 15-20 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5 ile +1,5 aralığında olması verilerin normal dağılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Üç ve daha fazla grup karşılaştırmalarında (ör. yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, lisans durumu, spor yılı, branş) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farklılık saptanan durumlarda farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD post-hoc testi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

2.5. Etik Onayı

Mevcut araştırma süresince 01.11.2025 Tarih ve E-79906804-020-133905 Sayılı “Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

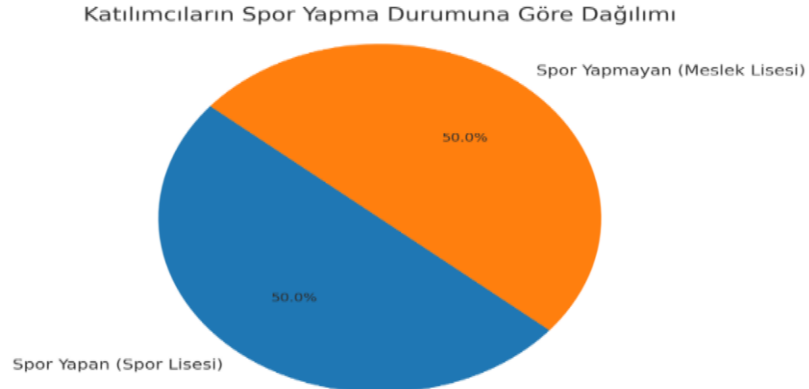
BULGULAR

Bu bölümde, veri toplama araçlarından toplanan verilerle yapılan istatistiksel analizler tablo ve şekil olarak gösterilerek elde edilen sonuçlar açıklanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Gruplar	N	Yıl	Cinsiyet	Branş	Sınıf	Lisans	Spor Yılı
Spor Yapan	250	250	250	250	250	250	250
Spor Yapmayan	250	250	250	250	250	250	250
Toplam	500	500	500	500	500	500	500

Tablo 1’de katılımcılardan 250 aktif spor yapan öğrenci grubu ve 250 spor yapmayan öğrenci grubunun yaş, cinsiyet, branş, sınıf, lisans ve spor yılı verileri toplamaları alınmıştır.

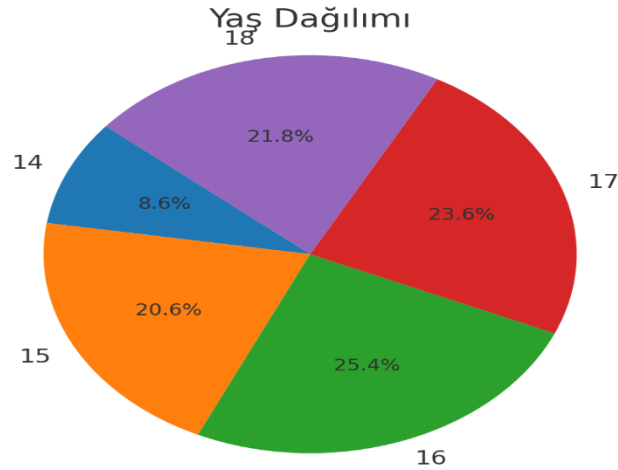

Şekil 1. Demografik Bilgilerle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Yıl	F	%
Spor Yapan	14	39	15,6
	15	57	22,8
	16	57	22,8
	17	54	21,6
	18	43	17,2
	Toplam	250	100,0
Spor Yapmayan	14	4	1,6
	15	46	18,4
	16	70	28,0
	17	64	25,6
	18	66	26,4
	Toplam	250	100,0

Tablo 2’de araştırmaya katılan spor yapan grupta yaş dağılımı incelendiğinde; 14 yaşında 39 öğrenci (%15,6), 15 yaşında 57 öğrenci (%22,8), 16 yaşında 57 öğrenci (%22,8), 17 yaşında 54 öğrenci (%21,6) ve 18 yaşında 43 öğrenci (%17,2) yer almaktadır. Spor yapmayan grupta ise 14 yaşında 4 öğrenci (%1,6), 15 yaşında 46 öğrenci (%18,4), 16 yaşında 70 öğrenci (%28,0), 17 yaşında 64 öğrenci (%25,6) ve 18 yaşında 66 öğrenci (%26,4) bulunmaktadır.

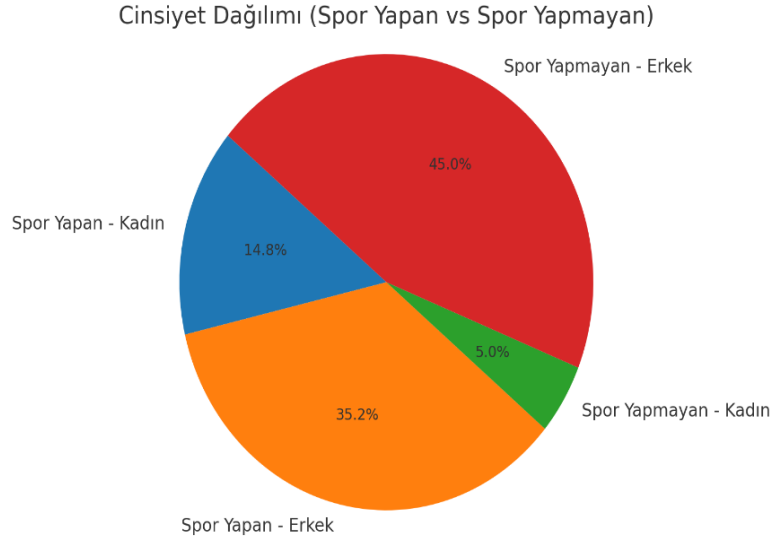

Şekil 2. Yaş İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Cinsiyet	F	%
Spor Yapan	Kadın	74	29,2
	Erkek	176	70,1
	Toplam	250	100,0
Spor Yapmayan	Kadın	25	10,0
	Erkek	225	90,0
	Toplam	250	100,0

Tablo 3’te araştırmaya katılan spor yapan grupta cinsiyet dağılımı incelendiğinde; 14 yaşında 39 öğrenci (%15,6), 15 yaşında 57 öğrenci (%22,8), 16 yaşında 57 öğrenci (%22,8), 17 yaşında 54 öğrenci (%21,6) ve 18 yaşında 43 öğrenci (%17,2) yer almaktadır. Spor yapmayan grupta ise 14 yaşında 4 öğrenci (%1,6), 15 yaşında 46 öğrenci (%18,4), 16 yaşında 70 öğrenci (%28,0), 17 yaşında 64 öğrenci (%25,6) ve 18 yaşında 66 öğrenci (%26,4) bulunmaktadır.

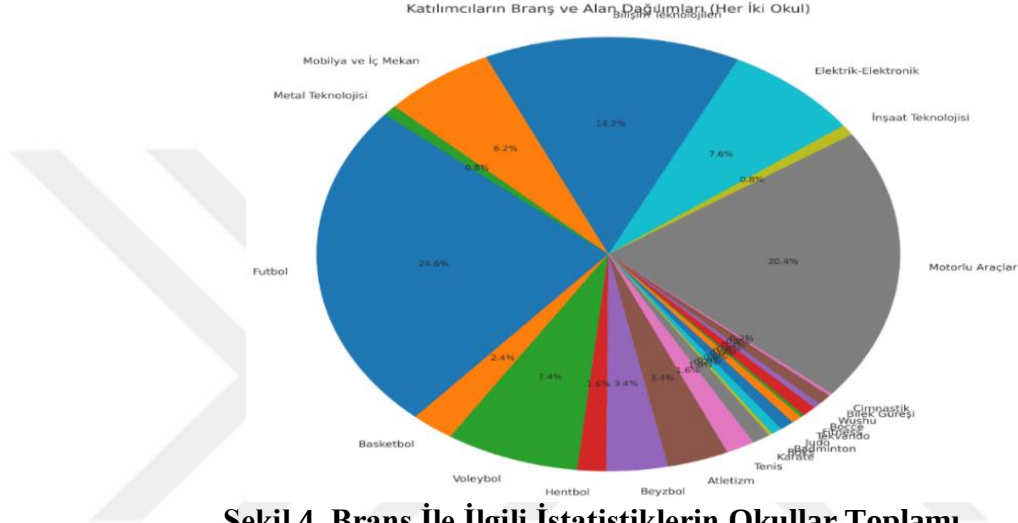
Şekil 3. Cinsiyet İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 4. Katılımcıların Branş Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Branş	F	%
Spor Yapan	Futbol	123	49,2
	Basketbol	12	4,8
	Voleybol	37	14,8
	Hentbol	8	3,2
	Beyzbol	17	6,8
	Atletizm	17	6,8
	Tenis	8	3,2
	Karate	5	2,0
	Boks	1	0,4
	Badminton	3	1,2
	Judo	4	1,6
	Tekvando	3	1,2
	Fitness	1	0,4
	Bocce	4	1,6
	Wushu	2	0,8
	Bilek Güreşi	4	1,6
	Cimnastik	1	0,4
	Toplam	250	100
Spor Yapmayan	Motorlu Araçlar Teknolojisi	102	40,8
	İnşaat Teknolojisi	4	1,6
	Elektrik- Elektronik Teknolojisi	38	15,2
	Bilişim Teknolojileri	71	28,4
	Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	31	12,4
	Metal Teknolojisi	4	1,6
	Toplam	250	100

Tablo 4'te araştırmaya katılan spor yapan grupta branş dağılımları incelendiğinde; futbol branşında 123 öğrenci (%49,2), basketbol branşında 12 öğrenci (%4,8), voleybol branşında 37 öğrenci (%14,8), hentbol branşında 8 öğrenci (%3,2), beyzbol branşında 17 öğrenci (%6,8), atletizm branşında 17 öğrenci (%6,8), tenis branşında 8 öğrenci (%3,2), karate branşında 5 öğrenci (%2,0), boks branşında 1 öğrenci (%0,4), badminton branşında 3 öğrenci (%1,2), judo branşında 4 öğrenci (%1,6), tekvando branşında 3 öğrenci (%1,2), fitness branşında 1 öğrenci (%0,4), bocce branşında 4 öğrenci (%1,6), wushu branşında 2

öğrenci (%0,8), bilek güreşi branşında 4 öğrenci (%1,6) ve cimmastik branşında 1 öğrenci (%0,4) yer almaktadır. Spor yapmayan grupta ise branş dağılımları incelendiğinde; motorlu araçlar teknolojisi alanında 102 öğrenci (%40,8), inşaat teknolojisi alanında 4 öğrenci (%1,6), elektrik-elektronik teknolojisi alanında 38 öğrenci (%15,2), bilişim teknolojileri alanında 71 öğrenci (%28,4), mobilya ve iç mekân tasarımı alanında 31 öğrenci (%12,4) ve metal teknolojisi alanında 4 öğrenci (%1,6) yer almaktadır.

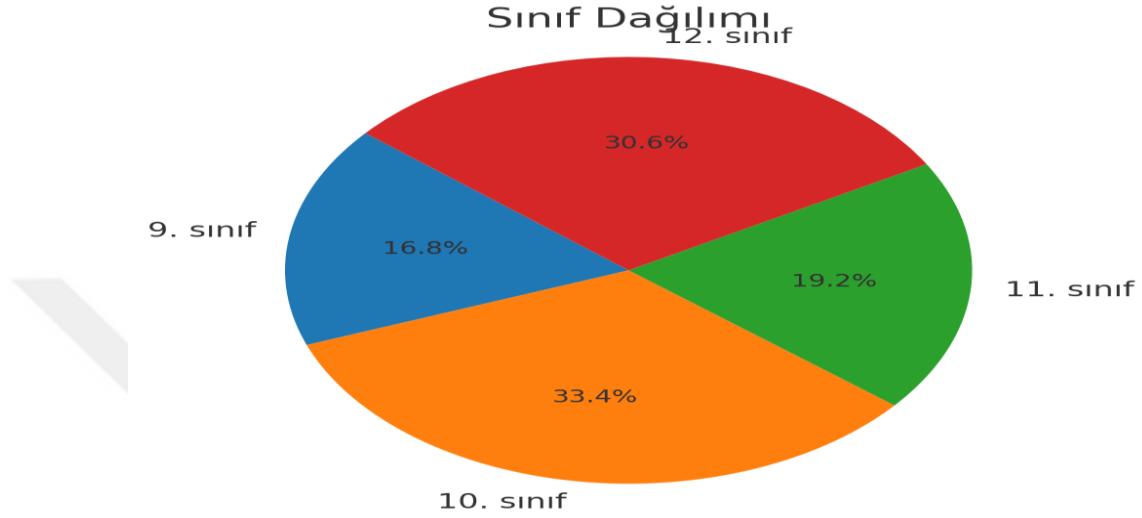
Şekil 4. Branş İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 5. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Sınıf	F	%
Spor Yapan	9	70	28,0
	10	71	28,4
	11	39	15,6
	12	70	28,0
	Toplam	250	100,0
Spor Yapmayan	9	14	5,6
	10	96	38,0
	11	57	22,8
	12	83	32,8
	Toplam	250	100,0

Tablo 5'te araştırmaya katılan spor yapan grupta sınıf dağılımları incelendiğinde; 9. sınıfta 70 öğrenci (%28,0), 10. sınıfta 71 öğrenci (%28,4), 11. sınıfta 39 öğrenci (%15,6) ve 12. sınıfta 70 öğrenci (%28,0) bulunmaktadır. Spor yapmayan grupta ise sınıf dağılımları

incelendiğinde; 9. sınıfta 14 öğrenci (%5,6), 10. sınıfta 96 öğrenci (%38,0), 11. sınıfta 57 öğrenci (%22,8) ve 12. sınıfta 83 öğrenci (%32,8) yer almaktadır.

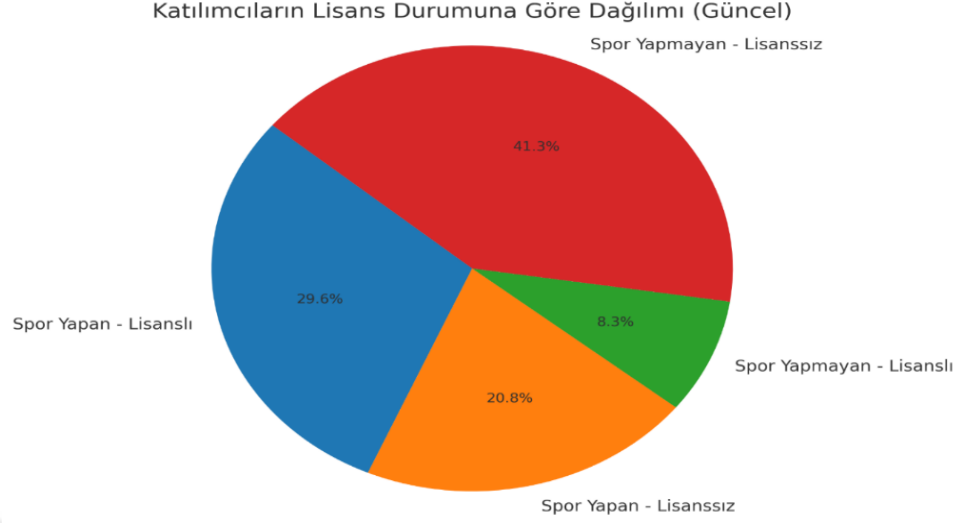

Şekil 5. Sınıf İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 6. Katılımcıların Lisans Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Lisans	F	%
Spor Yapan	Evet	143	57,2
	Hayır	105	42,0
	Toplam	250	100,0
Spor Yapmayan	Evet	10	4,17
	Hayır	240	95,83
	Toplam	250	100,0

Tablo 6’da araştırmaya katılan spor yapan grupta lisanslı sporcu dağılımları incelendiğinde; spor yapan lisanslı öğrenci sayısı 149 (%57,2), spor yapmayan lisanslı öğrenci sayısı ise 105 (%42,0) olarak bulunmuştur. Spor yapmayan grupta ise lisanslı sporcu dağılımları incelendiğinde; spor yapan lisanslı öğrenci sayısı 10 (%4,17), spor yapmayan lisanslı öğrenci sayısı ise 240 (%95,83) olarak belirlenmiştir.

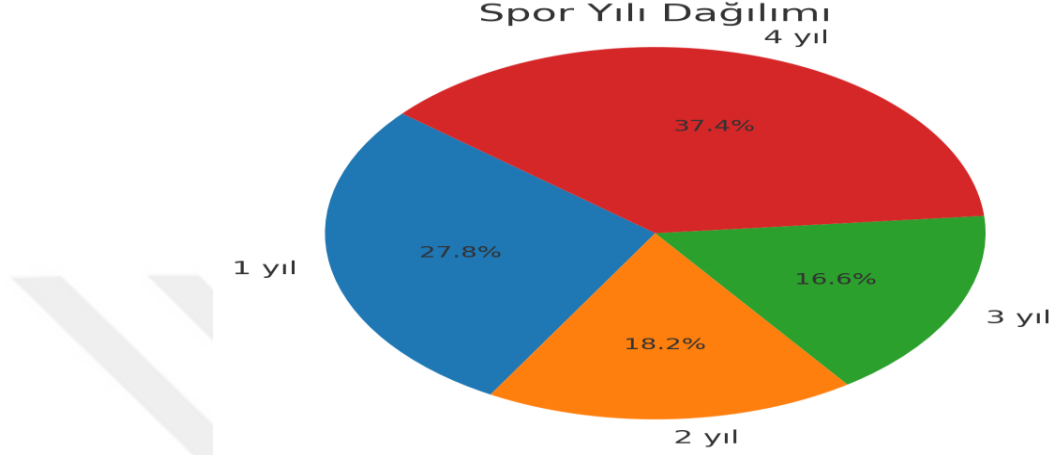
Şekil 6. Lisans İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 7. Katılımcıların Spor Yılı Değişkenine Göre Dağılımları

Gruplar	Spor Yılı	F	%
Spor Yapan	1	18	7,2
	2	40	16,0
	3	54	21,6
	4	138	55,2
	Toplam	250	100,0
Spor Yapmayan	1	121	48,4
	2	51	20,4
	3	29	11,6
	4	49	19,6
	Toplam	250	100,0

Tablo 7’de araştırmaya katılan spor yapan grupta spor geçmişi dağılımları incelendiğinde; 1 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 18 (%7,2), 2 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 40 (%16,0), 3 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 54 (%21,6) ve 4 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 138 (%55,2) olarak bulunmuştur. Spor yapmayan grupta ise spor geçmişi dağılımları incelendiğinde; 1 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 121 (%48,4), 2 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin

sayısı 51 (%20,4), 3 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 29 (%11,6) ve 4 senelik spor geçmişi olan öğrencilerin sayısı 49 (%19,6) olarak bulunmuştur.

Şekil 7. Spor Yılı İle İlgili İstatistiklerin Okullar Toplamı

Tablo 8. Spor Yapan Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Dağılım Sonuçları

Alt Boyutlar	N	Min.	Max	Ort	Ss	Skewness	Kurtosis
Fiziksel Saldırganlık	250	9,00	45,00	26,080	6,45897	,290	-,142
Öfke	250	7,00	35,00	20,040	5,61374	,214	-,154
Düşmanlık	250	8,00	40,00	23,4800	6,44607	,179	-,084
Sözel Saldırganlık	250	6,00	25,00	14,0680	3,64589	,238	-,180

Tablo 8’de spor yapan grup öğrencilerinin ölçeğin alt boyutlarından fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık elde edilen puanların orta düzeyde yoğunlaştığı görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin tüm alt boyutlarda ± 1 aralığında olması, dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, elde edilen verilerin parametrik testlere uygun olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 9. Spor Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Dağılım Sonuçları

Alt Boyutlar	N	Min	Max	Ort	Ss	Skewness	Kurtosis
Fiziksel Saldırganlık	250	9,00	44,00	26,7440	5,70550	,022	,774
Öfke	250	7,00	35,00	20,1560	5,57454	,441	,401
Düşmanlık	250	8,00	43,00	24,2720	6,33265	,242	,0253
Sözel Saldırganlık	250	5,00	25,00	14,5480	3,77474	,326	,753

Tablo 9’da spor yapmayan grupta ölçeğin alt boyutlarından fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık elde edilen puanların orta düzeyde yoğunlaştığı görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin tüm alt boyutlarda ± 1 aralığında olması, dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, ölçekten elde edilen verilerin parametrik testler için uygun olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 10. Spor Yapan Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Yıl	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	14	39	24,8205	6,16813	1,683	0,155
	15	57	26,8596	6,65861		
	16	57	26,8070	7,00112		
	17	54	26,7222	5,41283		
	18	43	24,3488	6,69713		
Öfke	14	39	19,6154	4,70507	0,513	0,726
	15	57	19,4211	6,07085		
	16	57	20,5614	5,68211		
	17	54	20,5741	5,08643		
	18	43	24,3488	6,35730		
Düşmanlık	14	39	23,4359	5,74820	0,533	0,712
	15	57	22,9474	7,27869		
	16	57	24,5439	6,75614		
	17	54	23,1667	5,15697		
	18	43	23,2093	7,01888		
Sözel Saldırganlık	14	39	13,8974	3,29908	0,525	0,717
	15	57	13,7193	4,25002		

	16	57	14,6491	3,91650		
	17	54	14,0556	3,08017		
	18	43	139302	3,43231		

*p<0,05

Tablo 10’da spor yapan grup yaş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 11. Spor Yapmayan Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Yıl	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	14	4	27,7500	8,38153	0,555	0,696
	15	46	26,9783	5,40982		
	16	70	27,1571	6,01601		
	17	64	25,8750	5,29600		
	18	65	27,0455	5,87153		
Öfke	14	4	20,0000	8,83176	1,308	0,268
	15	46	20,2609	4,63530		
	16	70	20,5000	5,98731		
	17	64	18,8594	5,52014		
	18	65	20,9848	5,55336		
Düşmanlık	14	4	26,0000	5,88784	1,676	0,156
	15	46	23,7826	5,35377		
	16	70	25,4000	6,76607		
	17	64	22,7969	6,24673		
	18	65	24,7424	6,45532		
Sözel Saldırganlık	14	4	16,7500	7,36546	2,601	0,037*
	15	46	14,4130	2,87963		
	16	70	14,4714	4,01346		
	17	64	13,5781	3,58039		
	18	65	15,5303	3,81987		

*p<0,05

Tablo 11’de spor yapmayan grupta ise yaş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmezken, sözel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 12. Spor Yapan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	74	26,4384	6,99005	,479	0,620
	Erkek	176	25,8864	6,24716		
Öfke	Kadın	74	20,9315	5,89804	1,882	0,154
	Erkek	176	19,5909	5,46393		
Düşmanlık	Kadın	74	24,9178	7,03514	2,642	0,173
	Erkek	176	22,8977	6,12543		
Sözel Saldırganlık	Kadın	74	14,6712	3,73443	1,949	0,140
	Erkek	176	13,8409	3,58851		

*p<0,05

Tablo 12’de spor yapan grupta cinsiyet değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 13. Spor Yapmayan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	74	25,9200	5,32228	,578	0,448
	Erkek	176	26,8356	5,75036	,578	0,448
Öfke	Kadın	74	21,4000	6,78847	1,385	0,240
	Erkek	176	20,0178	5,42396	1,385	0,240
Düşmanlık	Kadın	74	25,4400	7,09507	,945	0,332
	Erkek	176	24,1422	6,24623	,945	0,332
Sözel Saldırganlık	Kadın	74	14,7200	3,69143	,057	0,811
	Erkek	176	14,5289	3,79147	,057	0,811

*p<0,05

Tablo 13’te spor yapmayan grupta ise cinsiyet değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 14. Spor Yapan Öğrencilerin Branş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	F	P
Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutu	1,113	,343
Öfke Alt Boyutu	1,506	,098
Düşmanlık Alt Boyutu	1,269	,218
Sözel Saldırganlık Alt Boyutu	1,096	,359

*p<0,05

Tablo 14’te spor yapan grupta branş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 15. Spor Yapmayan Öğrencilerin Branş Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	F	P
Fiziksel Saldırganlık Alt Boyutu	,317	,902
Öfke Alt Boyutu	,348	,883
Düşmanlık Alt Boyutu	,841	,522
Sözel Saldırganlık Alt Boyutu	,361	,875

*p<0,05

Tablo 15’te spor yapmayan grupta ise branş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 16. Spor Yapan Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Anova Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	9	70	25,3143	6,40096	0,811	0,489
	10	71	26,5915	6,94792		

	11	39	27,0256	6,47053		
	12	70	25,7571	6,00588		
Öfke	9	70	19,8429	5,22435	0,270	0,847
	10	71	19,7324	6,23574		
	11	39	20,6923	5,33683		
	12	70	20,0571	5,56096		
Düşmanlık	9	70	23,1286	6,52292	0,235	0,872
	10	71	23,4085	6,54175		
	11	39	24,2051	6,72458		
	12	70	23,5000	5,76031		
Sözel Saldırganlık	9	70	13,6143	3,64470	0,525	0,666
	10	71	14,2254	4,16172		
	11	39	14,3846	3,61004		
	12	70	14,1857	3,10349		

*p<0,05

Tablo 16’da spor yapan grupta sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 17. Spor Yapmayan Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Anova Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	9	14	30,3571	6,64029	1,971	0,100
	10	95	26,6947	5,70568		
	11	57	26,9123	4,59534		
	12	82	25,9878	6,10504		
Öfke	9	14	23,1429	7,59410	3,331	0,011*
	10	95	20,4105	4,93467		
	11	57	19,5614	5,34528		
	12	82	19,5122	5,73110		
Düşmanlık	9	14	26,7143	5,58058	1,221	0,302
	10	95	24,0737	5,77272		
	11	57	24,5789	6,52180		
	12	82	23,7195	6,91264		
Sözel Saldırganlık	9	14	16,3571	4,73298	1,622	0,169

	10	95	14,4000	3,63318		
	11	57	14,2982	3,15076		
	12	82	14,4756	4,00070		

*p<0,05

Tablo 17’de spor yapmayan grupta ise sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmezken, öfke alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 18. Spor Yapan Öğrencilerin Lisans Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Lisans	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	143	26.1119	6.34912	0,889	0,412
	Hayır	105	26.1238	6.60666		
Öfke	Evet	143	20.3007	5.75318	1,012	0,365
	Hayır	105	19.6857	5.42362		
Düşmanlık	Evet	143	23.4965	6.45120	0,871	0,420
	Hayır	105	23.5714	6.47459		
Sözel Saldırganlık	Evet	143	14.2168	3.58820	3,989	0,020*
	Hayır	105	14.0000	3.63741		

*p<0,05

Tablo 18’de spor yapan grupta lisans değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmezken, sözel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 19. Spor Yapmayan Öğrencilerin Lisans Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Lisans	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	10	26.8810	6.48526	0,029	0,865
	Hayır	240	26.7163	5.55180		

Öfke	Evet	10	20.7857	5.72345	0,643	0,423
	Hayır	240	20.0288	5.54987		
Düşmanlık	Evet	10	24.2143	6.84154	0,004	0,949
	Hayır	240	24.2837	6.24239		
Sözel Saldırganlık	Evet	10	14.6667	3.92408	0,050	0,824
	Hayır	240	14.5240	3.75318		

*p<0,05

Tablo 19’da spor yapmayan grupta ise sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p<0,05).

Tablo 20. Spor Yapan Öğrencilerin Spor Yılı Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Spor Yılı	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	1	18	26.8889	5.29027	1,339	0,262
	2	40	24.3250	5.12604		
	3	54	25.8704	6.52729		
	4	138	26.5435	6.86801		
Öfke	1	18	22.3889	4.86450	4,269	0,006*
	2	40	17.4500	3.52973		
	3	54	20.6111	6.21446		
	4	138	20.1557	5.74629		
Düşmanlık	1	18	26.0556	5.79525	2,542	0,057
	2	40	21.4250	4.87215		
	3	54	24.1296	7.06852		
	4	138	23.4855	6.55714		
Sözel Saldırganlık	1	18	14.7778	2.66912	1,339	0,262
	2	40	13.5250	2.92634		
	3	54	13.4630	3.96548		
	4	138	14.3696	3.79026		

*p<0,05

Tablo 20’de spor yapan grupta spor yılı durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık,

düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmezken, öfke alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 21. Spor Yapmayan Öğrencilerin Spor Yılı Değişkenine Göre Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının İstatistikleri

Alt Boyutlar	Spor Yılı	N	Ort	Ss	F	P
Fiziksel Saldırganlık	1	121	27.5041	6.07882	3,286	0,021*
	2	51	27.3529	4.95105		
	3	29	25.9655	4.79943		
	4	49	24.6939	5.68853		
Öfke	1	121	20.34.71	6.18966	1,788	0,150
	2	51	21.2941	4.94892		
	3	29	19.5862	4.53177		
	4	49	18.8367	4.95121		
Düşmanlık	1	121	24.2810	6.44622	1,344	0,261
	2	51	25.4118	5.84184		
	3	29	24.5517	6.42310		
	4	49	22.8980	6.41692		
Sözel Saldırganlık	1	121	14.7769	3.90617	2,640	0,050
	2	51	15.4118	4.22458		
	3	29	13.5517	2.48691		
	4	49	13.6735	3.35651		

* $p<0,05$

Tablo 21’de spor yapmayan grupta ise spor yılı durumu değişkeninde öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmezken fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark edilmiştir ($p<0,05$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, Mardin Kızıltepe Spor Lisesi'nde aktif spor yapan öğrenciler ile Mardin Kızıltepe Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde aktif spor yapmayan öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri; yaş, cinsiyet, branş, sınıf, lisanslı sporculuk durumu ve spor yılı gibi değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, literatürdeki benzer araştırmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

4.1. Yaş Değişkeni Bakımından Tartışılması

Yaş değişkeni bakımından, spor yapmayan grupta saldırganlık düzeyleri arasında sözel saldırganlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu sonuç, Güllü (2014) çalışmasında öğrencilerin sözel saldırganlık düzeylerinde anlamlı fark saptanmış; buna karşın fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Uluşık (2015) çalışmasında yaşa göre saldırganlıkta anlamlı farklılık bulunmuştur. Bostancı, vd., (2017), yaptıkları çalışmada farklı yaşlarda çalışmaya katılanların saldırganlık alt boyutları ve sosyalleşme düzeylerinde anlamlı bir fark tespit

edilmemiştir.. Farklı sonuçlar, araştırma yapılan bölgenin kültürel yapısı, öğrencilerin hormonal durumları, spor geçmişi ve sosyo-ekonomik koşullardan kaynaklanabilir.

4.2. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Tartışılması

Cinsiyet değişkeni bakımından, her iki grupta da saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Dervent (2007) çalışmasında spor yapmayan erkek ve kız deneklerin saldırganlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Öztürk (2019) çalışmasında aktif sporcuların ve aktif olmayan sporcuların cinsiyetlerine göre hem aktif sporcuların hem de aktif olmayan sporcuların saldırganlık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Şimşek (2018) çalışmasında Cinsiyet değişkeni saldırganlık üzerinde anlamlı fark bulunmamıştır. Gökçiçek (2015) ise yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin kızlara kıyasla daha yüksek saldırganlık puanına sahip olduğu ortaya konmuştur. Bulgular arasındaki farklılık kültürel farklılık ve örneklemin yapısından kaynaklanabilir.

4.3. Branş Değişkeni Bakımından Tartışılması

Branş değişkeni bakımından, her iki grupta da saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Buna paralel olarak Kırkbir (2014) çalışmasında spor türü genel saldırganlık düzeyleri arasındaki anlamlı farklar bulunmamıştır. Zengin (2016) çalışmasında spor lisesi öğrencilerinin edilgen saldırganlık puanları diğer liselerde öğrenim gören spor öğrencilere göre daha düşük olsa da, istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yıldız (2009) araştırmaya katılan deneklerin saldırganlık durumlarına ilişkin saldırganlık alt boyutu, takım sporları ve ferdi sporlar bakımından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Cin, vd., (2022) ise çalışmasında spor branşına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Branşı futbol olan katılımcıların saldırganlık algısı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneklemin dağılımı ile ilişkili olabilir.

4.4. Sınıf Değişkeni Bakımından Tartışılması

Sınıf düzeyi değişkeninde ise spor yapmayan öğrencilerde öfke alt boyutunda anlamlı

farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuç, sınıf düzeyi değişkeninde ise spor yapmayan öğrencilerde öfke alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu sonuca paralel olarak Çetin ve Güngörmüş (2019) yaptığı çalışmada genel saldırganlıkta sınıf düzeyine göre anlamlı fark yok, ancak sözel saldırganlık ve öfke alt boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunmuş. Bayraktar (2017) çalışmasında sınıf düzeyine göre saldırganlık alt boyutlarından öfke puanlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yıldız (2015) çalışmasında sadece 4. sınıfta eğitim alan kişiler ile 9, 10 ve 11.sınıfta eğitim alan kişiler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmektedir. Saldırganlık açısından farklı sonuçlar elde edilmiş olması, okul ortamındaki disiplin anlayışı, sınıf dinamikleri ve öğrenci etkileşim biçimleri ile ilişkili olabilir.

4.5. Lisans Değişkeni Bakımından Tartışılması

Lisans durumu değişkeni bakımından, lisans durumu değişkeni bakımından, spor yapan grupta saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak sözel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Karagün (2015) çalışmasında lisanslı spor yapan öğrencilerde, sözel saldırganlık düzeyleri lisanssız veya spor yapmayanlara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Güner (2006) ise çalışmasında 240 sporcu üzerinde arasında anlamlı fark bulamamış, ancak bireysel spor yapan oyuncuların, takım sporu yapan oyunculardan daha saldırgan olduklarını tespit etmiştir. Bu durum Şimşek (2019)'un lisanslı sporculuk ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki bulunmadığı yönündeki bulgularıyla uyumludur. Dalkıran, (2015) çalışmasında branş türü (bireysel / takım) ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

4.6. Spor Yılı Değişkeni Bakımından Tartışılması

Spor yapan öğrencilerde spor yılı değişkeni açısından öfke alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Çelik, (2016) de çalışmasında spor yılı arttıkça öfke alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu bulgu, spor deneyiminin bazı öğrencilerde öfke kontrolünü etkileyebileceğine işaret etmektedir. Keskin (2015) spor yapan bireylerde spor yılı arttıkça öfke düzeylerinin azaldığını ve öfke kontrol becerilerinin geliştiğini bulmuştur. Yani uzun süre spor yapan bireyler, daha az öfke eğilimi göstermekte ve öfkelerini daha iyi yönetebilmektedir. Cevizli (2020) ise çalışmasında spor türü değişkeninde göre öfke alt

boyutunda (ve diğerk boyutlarda) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Spor yapmayan öğrencilerde de fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Kuru, Baştuğ, (2008) da yaptığı çalışmasında fiziksel saldırganlık alt boyutunda spor yapmayan öğrencilerin lehine anlamlı fark tespit etmiştir. Şentürk, (2018) Spor yapmayan öğrencilerin fiziksel saldırganlık alt boyutunda puanlarının, spor yapan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Demir, (2014) Spor yılı fazla olan öğrencilerin fiziksel saldırganlık alt boyutunda daha yüksek puanlara sahip oldukları saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aktif spor yapma durumu, saldırganlık alt boyutlarında genel olarak anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. Yaş değişkeni bakımından, spor yapmayan öğrencilerde sözel saldırganlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum, bireylerin yaş dönemlerine özgü sosyalleşme biçimleri, kültürel faktörler ve hormonal farklılıklar ile açıklanabilir. Yaş ilerledikçe bireylerin sosyal çevreleri, duygu kontrol becerileri ve iletişim tarzları değişmekte; bu da özellikle sözel saldırganlık gibi dışa vurum biçimlerinde farklılaşmalara yol açabilmektedir. Ayrıca ergenlikten genç yetişkinliğe geçiş sürecinde yaşanan biyopsikososyal değişimler, bireylerin saldırganlık eğilimlerini etkileyebilmektedir. Bu sonuç, yaş değişkeninin saldırganlık davranışları üzerinde dolaylı fakat anlamlı bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Cinsiyet değişkenine göre hem spor yapan hem de spor yapmayan öğrencilerde saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir. Bu bulgu, saldırganlık eğilimlerinin sadece biyolojik cinsiyetle açıklanamayacağını, toplumsal roller, kültürel normlar ve bireysel farklılıkların da önemli rol oynadığını göstermektedir. Branş değişkeni açısından, hem spor yapan hem de spor yapmayan gruplarda saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bu sonuç, spor türünün tek başına saldırganlık düzeyini belirlemede yeterli olmadığını göstermektedir. Ancak bazı araştırmalarda takım sporlarıyla uğraşan öğrencilerin bireysel sporculara kıyasla daha yüksek saldırganlık puanlarına sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum, rekabet düzeyi, fiziksel temas sıklığı ve oyun içi duygusal yoğunluk gibi faktörlerle açıklanabilir. Sınıf düzeyi değişkenine göre, spor yapmayan öğrencilerde öfke alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu bulgu, öğrencilerin öğrenim sürecinde yaşadığı psikolojik ve sosyal değişimlerin saldırganlık davranışlarına yansıtılabileceğini göstermektedir. Eğitim süreci ilerledikçe bireylerin stres düzeyleri, akademik baskı ve sosyal

evre ilişkileri değişmekte; bu durum öfke ve saldırganlık tepkilerinde farklılaşmaya neden olabilmektedir. Lisans durumu değişkeni bakımından, spor yapan öğrencilerde sözel saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark saptanmıştır. Lisanslı sporcuların, spor yapmayan ya da lisanssız bireylere göre daha yüksek sözel saldırganlık puanlarına sahip olması, rekabet ortamının, başarı baskısının ve müsabaka stresinin etkisiyle açıklanabilir. Spor yılı değişkeni açısından, spor yapan öğrencilerde öfke alt boyutunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Bulgular, spor yılı arttıka öğrencilerin öfke kontrol becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Düzenli ve uzun süreli spor yapmanın bireylerin özdenetim, disiplin ve duygusal denge düzeylerini arttırdığı söylenebilir. Buna karşın bazı araştırmalarda spor yılı arttıka saldırganlık eğilimlerinin yükseldiği de belirtilmiştir. Bu durum, uzun süreli spor yaşamının getirdiği rekabetçi tutum, müsabaka gerilimi ve başarı baskısının bazı bireylerde saldırganlık davranışlarını tetikleyebilmesiyle açıklanabilir. Araştırma bulguları, spor yapma durumu ve spor sresinin saldırganlık davranışları üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu etkinin yönü, bireysel özellikler, sporun niteliği, çevresel faktörler ve kültürel farklılıklarla şekillenmektedir. Spora katılım, saldırganlık eğilimlerinin azaltılmasında önemli bir araç olmakla birlikte, bu etkinin olumlu yönde gerçekleşmesi için çalışmaların devam etmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER

- Bu araştırmanın örneklem grubunu lise öğrencileri oluşturmuştur. Ancak saldırganlık, yalnızca bu yaş grubuna özgü bir olgu değildir. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda üniversite öğrencileri, ortaokul öğrencileri ve hatta farklı yaş gruplarındaki bireyler üzerinde araştırmaların yürütülmesi, saldırganlığın gelişimsel süreçte nasıl bir seyir izlediğinin anlaşılması açısından önemli olacaktır. Ayrıca çalışmanın yalnızca belirli bir bölgedeki lise öğrencileriyle sınırlı kalması, bulguların genellenebilirliğini azaltmaktadır. Bundan dolayı benzer araştırmaların farklı illerde, farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip gruplarda ve daha geniş örneklemlemlerle tekrarlanması, elde edilen sonuçların güvenilirliğini artıracaktır.
- Araştırma bulguları, saldırganlık davranışlarının tek başına değerlendirilmemesi gerektiğini de göstermektedir. Bu doğrultuda saldırganlık ile birlikte sosyalleşme, empati, stresle başa çıkma, problem çözme ve iletişim becerileri gibi sosyal-duygusal alanların da incelenmesi önerilmektedir. Böylece saldırganlık davranışlarının yalnızca bir problem olarak değil, aynı zamanda bireyin sosyal gelişimindeki eksikliklerle ilişkili bir süreç olduğu daha kapsamlı şekilde ortaya konulabilecektir.
- Saldırganlık düzeylerinin zaman içerisinde nasıl değiştiğini görebilmek amacıyla uzun süreli (boylamsal) araştırmalar yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar, sporun saldırganlık üzerindeki etkilerinin kalıcı mı, yoksa geçici mi olduğunu anlamada yol gösterici olacaktır.
- Elde edilen bulgular, sporun sadece fiziksel faydalarıyla değil, psikososyal katkılarıyla da ön plana çıkarılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, antrenman programlarına yalnızca performans odaklı çalışmalar değil, aynı zamanda öfke kontrolü, empati geliştirme ve iletişim becerilerini artırıcı eğitimler de dahil edilmelidir. Takım içi dayanışmayı güçlendiren, fair-play kültürünü teşvik eden ve öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarını geliştiren etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. Özellikle spor geçmişi uzun olan öğrenciler için, öfke yönetimi odaklı psikoeğitim çalışmaları planlanarak, öğrencilerin sporu saldırganlık yerine yapıcı sosyal etkileşim aracı olarak kullanmaları desteklenebilir.

- Okul spor programlarının yalnızca fiziksel performansa değil, aynı zamanda öğrencilerin psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimlerine de odaklanması gerekmektedir. Spor yapmayan öğrenciler için de, saldırganlık davranışlarını azaltmaya ve sosyal uyumu artırmaya yönelik kulüp çalışmaları ve sosyal etkinlikler düzenlenmelidir. Böylece hem spor yapan hem de yapmayan öğrenciler, sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirme konusunda desteklenebilir.
- Okullardaki disiplin politikalarının da bu kapsamda yeniden ele alınması önemlidir. Sadece cezalandırıcı değil, aynı zamanda pozitif öğrenci etkileşimini güçlendiren, iletişim becerilerini geliştiren ve yapıcı davranışları ödüllendiren bir disiplin anlayışı benimsenmelidir.
- Ayrıca medyanın da bu süreçte önemli bir rolü bulunmaktadır. Sporun faydalarının toplumun geniş kesimlerine doğru şekilde aktarılması, gençlerin spora yönelimini artıracaktır. Bununla birlikte medyanın saldırganlığı körükleyen, şiddeti normalleştiren içerikler yerine, yapıcı, fair-play ruhunu destekleyen ve sağlıklı rekabeti teşvik eden yayınlar üretmesi gerekmektedir. Medyanın bu yöndeki rolü, sporun yalnızca bireysel değil, toplumsal faydalarının da daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.
- Son olarak, araştırmada tespit edilen spor süresi ile saldırganlık arasındaki anlamlı ilişki dikkate alınmalıdır. Sporla düzenli ve uzun süreli şekilde ilgilenen öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde azalma gözlenmesi, sporun bireylerin sosyal, psikolojik ve akademik yaşamlarına olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Bu nedenle öğrencilerin spora katılım sürelerinin artırılması, spor yapmanın süreklilik kazanmasının teşvik edilmesi ve sporun yaşam boyu sürdürülebilir bir alışkanlık haline getirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of psychology*.
- Andrews, D. L., & Silk, M. L. (2012). Sport And Neoliberalism: Politics, Consumption, And Culture. Temple University Press.
- Aracı, H. (2006). Türkiye’de Sporun Kurumsal Gelişimi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Atatekin, M., & İstanbullu, İ. (2022). Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Şiddet Eğilimi ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*.
- Balcıoğlu, Y. H. (2015). Spor Bilimleri Alanında Öfke Duygusu ve Saldırganlığın Farklı Açılardan Değerlendirilmesi. *RISS Journal*.
- Balci, İ. (2023). Muş İli Spor Lisesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Bandura, A. (1973). Aggression: A social learning analysis.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Prentice Hall.
- Baron, R. A., & Richardson, D. R. (1994). Human Aggression. Plenum Press.
- Baş, M., & Aksoy, M. (2018). Sporun Psikolojik Faydaları. *Spor Bilimleri Dergisi*.
- Başar, E. (2019). Siirt’in Kurtalan İlçesinde Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Başaran, M. H., & Yıldız, A. (2018). Sporda Saldırganlık Eğilimi ve Dürtü Kontrolü Arasındaki İlişki. *Spor Bilimleri Dergisi*.
- Baştuğ, G., & Duman, S. (2010). Ergenlerde Sporun Benlik Saygısına Etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.
- Baumeister, R. F., Smart, L., & Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychological review*.
- Bayraktar, H. (2017). Sporun Liderlik Gelişimine Etkisi. *Gençlik ve Spor Araştırmaları Dergisi*.

- Bayraktar, F. (2017). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bayram, M., Aka, S. T., Geçit, S. M., & Şebin, K. (2019). İslam'da Sporun Önemi ve Ahlakı. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Baysal, A., & Öztürk, M. (2016). Sporun Bireysel ve Toplumsal Önemi. Toplum ve Spor Araştırmaları.
- Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: examination and reformulation. Psychological bulletin.
- Biddle, S. J. H., & Asare, M. (2011). Physical Activity And Mental Health In Children And Adolescents. British Journal Of Sports Medicine.
- Bilgiç, H. (2020). Mardin İli Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumları ve Bazı Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. Aggressive behavior.
- Bostancı, N., Ulaş, A., & Demir, H. (2017). Ergenlerin Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin Yaş ve Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Bredemeier, B. J., Shields, D. L., Weiss, M. R., & Cooper, B. A. (1986). The relationship of sport involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies. *Journal of Sport and Exercise Psychology*.
- Bushman, B. J., & Huesmann, L. R. (2010). Aggression. In Handbook Of Social Psychology. John Wiley & Sons.
- Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (1997). Human aggression in evolutionary psychological perspective. *Clinical psychology review*.
- Cevizli, O., & Özcan, G. (2024). Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. *Egzersiz ve Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*.
- Cin, A., Yılmaz, A., & Ektirici, İ. (2022). Sporcularda Öfke ve Saldırganlık Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi.
- Coakley, J., & Pike, E. (2014). EBOOK: Sports in Society. McGraw Hill.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. Child development.
- Cüceloğlu, D. (2018). İnsan ve Davranış. Remzi Kitabevi.

- Çelik, S. (2016). Spor Yapan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Spor Yaşına Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çelik, R., & Yıldız, M. (2021). Sporun Zihinsel Gelişime Katkısı. Psikoloji ve Spor Bilimleri.
- Çetin, A. N. (2016). Ergenlerde Saldırganlık ve Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çetin, H., & Güngörmüş, H. A. (2019). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.
- Çevik, R., & Yıldız, M. (2017). Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Saldırganlık. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.
- Dalkıran, H. (2015). Takım ve Bireysel Spor Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Decety, J., & Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. Behavioral and cognitive neuroscience reviews.
- Demir, M. (2012). Ergenlerde Saldırganlık Düzeyleri ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Demir, N. (2019). Sporun Tanımı ve Sosyal Etkileri. Sosyoloji ve Spor Dergisi.
- Demir, T. (2014). Takım ve bireysel spor yapan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile karşılaştırılması. [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Demirtaş, A., & Şahin, R. (2016). Sporun Karakter Gelişimine Katkısı. Çocuk Gelişimi Dergisi.
- Dervent, F. (2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Dervent, F. (2014). Lise Öğrencilerinin Sportif Aktivitelere Katılımlarıyla Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. International Journal Of Human Sciences.
- Dodge, K. A. & Crick, N. R., (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. Psychological bulletin,
- Doğan, B., & Karakuş, Ö. (2016). Sporcularda Öfke Düzeyi ve Saldırganlık Eğilimi: Temaslı ve Temasız Spor Branşlarının Karşılaştırılması. Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi.
- Donnerstein, E., Slaby, R. G., & Eron, L. D. (1994). The mass media and youth aggression.

- Elias, N., & Dunning, E. (1986). *Quest For Excitement: Sport And Leisure İn The Civilizing Process*. Blackwell Publishing.
- Erkan, M., & Atalay, A. (2018). Sporun Akademik Başarıya Etkisi. *Eğitim ve Spor Araştırmaları Dergisi*.
- Ersoy, A., Tazegöl, Ü., & Sancaklı, H. (2012). Güreşçilerin saldırganlık düzeylerinin sosyo demografik açıdan incelenmesi (Ankara örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.
- Fox, K. R. (2003). The effects of exercise on self-perceptions and self-esteem. In *Physical activity and psychological well-being*. Routledge.
- Freud, S. (1930). *Civilization And Its Discontents*. Hogarth Press.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, And Peace Research. *Journal Of Peace Research*.
- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. (2021). Sporun Gençlik Üzerindeki Etkileri. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Gill, D. L., Williams, L., & Reifsteck, E. J. (2017). Psychological dynamics of sport and exercise. *Human Kinetics*.
- Gökçeek, S. (2015). Ortaöğretim Kurumlarında Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının Araştırılması (Samsun İli Örneği) [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Guttmann, A. (2004). *From ritual to record: The nature of modern sports*. Columbia university press.
- Güçlü, M., Polat, E., & Yıldız, K. (2022). Sporda Seyirci Saldırganlığı ve Şiddet Ölçeği Psikometrik Özelliklerinin Yeniden Değerlendirilmesi ve Bir Model Testi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*.
- Güllü, M. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*.
- Gümüş, M., & Güllü, M. (2017). Spor ve Saldırganlık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*.
- Güner, Ö. (2006). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Güneş, U., & Güney, G. (2023). Türkiye’de Sporda Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi: Bir Meta Sentez Çalışması. *Türkiye Spor Araştırmaları Dergisi*.
- Güngör, A. (2001). Saldırganlık Davranışları ve Eğitim Süreci. *Milli Eğitim Dergisi*.
- Güngör, A. (2017). Çocuklarda Sporun Gelişimsel Etkileri. *Çocuk Sağlığı ve Spor Dergisi*.

- Harvard Health Publishing. (2020). Exercise And Mental Health. Harvard Medical School.
- Hogg, M. A. (2001). A social identity theory of leadership. Personality and social psychology review.
- Huesmann, L. R. (2007). The impact of electronic media violence: Scientific theory and research. Journal of Adolescent health.
- Indicators, O. E. C. D., & Hagvísar, O. E. C. D. (2019). *Health at a glance 2019: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Kara, A., & Yıldız, B. (2024). Spor Lisesi Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeylerinin Branşa Göre İncelenmesi. Egzersiz ve Spor Bilimleri Dergisi.
- Karakaş, M. (2020). Fiziksel Aktivitenin Sağlık Üzerine Etkileri. Sağlık ve Spor Bilimleri Dergisi.
- Karataş, Z., & Yıldız, M. (2015). Sporcu Ergenlerde Saldırganlık ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.
- Keskin, M. (2015). Liseler Arası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması (Zonguldak-Kozlu Örneği) [Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Kılıç, R. (2022). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Ulusal Eğitim Dergisi.
- Kıratlı, T. (2025). Sporda Saldırganlık, Öfke ve Psikolojik Performans İlişkisi. The Online Journal Of Recreation And Sports.
- Kırkibir, B. (2014). Spor Yapan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Korkmaz, S., & Öztürk, Z. (2020). Spor Yapan Bireylerde Özgüven Düzeyleri. Spor ve Toplum.
- Kyle, D. G. (2014). Sport and spectacle in the ancient world. John Wiley & Sons.
- Long, C. (2009). The Hidden Side Of Passive Aggression. Psychology Today.
- Lorenz, K. (1966). On aggression.- Methuen & Co. Ltd., London.
- Madran, HAD (2012). Buss-Perry'nin zararlılık performansının Türkçe sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Maxwell, J. P. (2004). Anger rumination: An antecedent of athlete aggression?. Psychology of sport and exercise.
- Mayo Clinic. (2021). Exercise: 7 Benefits Of Regular Physical Activity. Mayo Foundation For Medical Education And Research.mayo

- Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M., & Swann, A. C. (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *American journal of psychiatry*.
- Nelson, R. J., & Trainor, B. C. (2007). Neural mechanisms of aggression. *Nature Reviews Neuroscience*.
- NHS. (2019). Exercise Health Benefits. National Health Service.
- Öztürk, F., & Koca, C. (2013). Sporda Saldırganlık Davranışlarının Sosyolojik Analizi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Öztürk, G. (2019). Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sporda Şiddet Eğilimi ve Saldırganlık Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Öztürk, M. (2019). Sporcularda saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi [Yüksek lisans tezi} Sakarya Üniversitesi.
- Pedersen, W. C., Gonzales, C., & Miller, N. (2000). The moderating effect of trivial triggering provocation on displaced aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Silva, J. M. (1983). *The Psychology Of Aggression İn Sports*. Plenum Press.
- Smith, M. D. (1983). *Violence And Sport*. Butterworths.
- Spielberger, C. D., Reheiser, E. C., & Sydeman, S. J. (1985). *Assessment Of Anger: The State-Trait Anger Expression Inventory*.
- Şenol, M., Uysal, H., & Yılmaz, Z. (2023). Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. *Spormetre*.
- Şentürk, E. (2018). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Şimşek, F. (2019). Lisanslı Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Şimşek, R. (2019). Lisanslı Sporculuk İle Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2022). *Sporun Tanımı Ve Önemi*.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). *Fiziksel Aktivite Rehberi*.
- Tamer, K. (2000). *Spor Bilimlerine Giriş*. Bağırhan Yayınevi.
- Tamer, K. (2000). *Spor Psikolojisi*. Bağırhan Yayınevi.

- Tavris, C. (1982). *Anger: The Misunderstood Emotion*. Simon & Schuster.
- Tekin, M. (2011). *Sporun Sosyolojisi*. Gazi Kitabevi.
- Temel, G. Yıldız, T., Turan, M. B., & Karaoğlu, B. (2017). Sporun Otistik Çocuklarda Saldırganlık ve Sosyal Uyum Düzeyleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *İÜ Spor Bilimleri Dergisi*.
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N., & Duda, J. (1997). *Aggression And Violence In Sport: An ISSP Position Stand*. The Sport Psychologist.
- Tokgöz, M. (2020). Sporun Ulusal Prestije Katkısı. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*.
- Türksoy, S., & Aydın, A. (2014). Sporda Saldırganlık ve Öfke Kontrolü. *Spor Bilimleri Dergisi*.
- Uluışık, V. (2015). Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi] Ahi Evran Üniversitesi.
- UNESCO. (2022). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization—UNESCO. In *The Europa Directory of International Organizations*.
- UNICEF. (2021). *Spor Yoluyla Sosyal Uyum*.
- Ünal, E. (2014). Antik Çin'de Beden Eğitimi Ve Spor. *Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Virani, S. S., Alonso, A., Aparicio, H. J., Benjamin, E. J., Bittencourt, M. S., Callaway, C. W., ... & American Heart Association Council on Epidemiology and Prevention Statistics Committee and Stroke Statistics Subcommittee. (2021).
- Waddington, I., & Smith, A. (2013). *Sport, health and drugs: A critical sociological perspective*. Routledge.
- Wann, D. L., Carlson, J. D., & Schrader, M. P. (1999). The impact of team identification on the hostile and instrumental verbal aggression of sport spectators. *Journal of Social Behavior & Personality*.
- Weinberg, R., & Gould, D. (1999). *Foundations of sport and exercise psychology*.
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2023). *Foundations of sport and exercise psychology*. Human kinetics.
- World Health Organization (WHO). (2020). *Global Recommendations On Physical Activity For Health*.
- Yetim, A. A. (2011). Sporda Saldırganlık ve Şiddet. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Yıldırım, T. (2019). Sporun Sosyal Gelişim Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*.

- Yıldız, M. (2009). Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yıldız, M. (2015). Takım Sporlarının Sosyal Becerilere Etkisi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi.
- Yıldız, T. (2015). Lise Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordayan Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Zengin, B. (2016). Spor Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyalleşme İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.

EKLER

EK- 1: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/02/2024-133095

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-79906804-020-133095
Konu : 2024 2.oturum kurul kararları

19/02/2024

Sayın Dr.Öğr.Üyesi Mustafa TÜRKMEN

İlgi : a) 17/01/2024 tarihli ve Bila sayılı yazı.
b) 17/01/2024 tarihli ve Bila sayılı yazı.

Mezkûr çalışmalarınızın üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunca yapılan değerlendirme sonuçları ektedir.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Serhat HARMAN
Etik Kurulu Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN4J8UEK4 Pin Kodu :88462

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/mardin-artuklu-universitesi-ebys>

Adres:Diyarbakır Yolu Üzeri Devlet Hastanesi Yanı PK.47200 Artuklu/ Mardin
Telefon:+90 482 213 40 02 Faks:+90 482 213 40 04
e-Posta:etikkurulu@artuklu.edu.tr Web:http://www.artuklu.edu.tr

Bilgi için: Murat Hıdır Yumuş
Unvanı: Raportör

T.C. MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ		
	ÜNİVERSİTE BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARI	Dok. No: MAU-FRM-01-KARARLAR/02
		İlk Düz. Tar.: 02/01/2020
		Rev. No/Tar.: 00/...
		Sayfa: 1/1

OTURUM YILI	OTURUM SAYISI	OTURUM TARİHİ	OTURUM SAATİ
2024	2	14.02.2024	10.00

Üniversitemiz Etik Kurulu, Prof. Dr. Serhat HARMAN Başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

GÜNDEM 12:

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜRKMEN' in "Evrak Tarih ve Sayısı: 17/01/2024-128410" olan dilekçesi ile sorumlu araştırmacısı olduğu "*Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*" başlıklı araştırmasının etik açıdan değerlendirilmesi,

KARAR 12:

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜRKMEN' in "Evrak Tarih ve Sayısı: 17/01/2024-128410" olan dilekçesi ile sorumlu araştırmacısı olduğu "*Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*" başlıklı araştırması etik açıdan değerlendirilerek uygun olduğu görüş ve kanaatine oy birliği ile karar verilmiştir.

Hazırlayan: Birim Kalite Komisyonu	Kontrol Eden: Üniversite Kalite Komisyonu	Onaylayan: Üniversite Kalite Komisyon Başkanı
---------------------------------------	--	--

EK- 2: Milli Eğitim İzni

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-63050228-605.01-100956266
Konu : Araştırma İzni (Mehmet ERKAN)

24.04.2024

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge No: 2020/2).
b) Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 27/03/2024 tarih ve E-65966818-302.99-138351 sayılı yazısı.
c) Valilik Makamının 22/04/2024 tarihli ve E-63050228-605.01-100870435 sayılı Oluru.

İlgi (b) yazıya istinaden, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün Eğitim Bilimleri Anabilimleri Dalı Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet ERKAN "Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı 2023-2024 Eğitim ve Öğretim yılında; 15/04/2024-31/05/2024 tarihleri arasında İlimiz Kızıltepe İlçesi Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Kızıltepe Spor Lisesinde tez çalışması talebi ile ilgili evrakları komisyon tarafında incelenmiş olup, Oy çokluğuyla kabul edilmiştir. tamamlanacak araştırma ile ilgili sonuç raporlarının 30 gün içerisinde Müdürlüğümüze sunulması gerekmektedir.

İlgi (a) genelgeye göre incelenmiş olup; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa, yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere; kurum faaliyetlerini aksatmadan ve gönüllülük esasına dayalı olarak yapması ilgi (c) Olur ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Murat DEMİR
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :

- İlgi (a ve b) Yazı ve ekleri (15 Sayfa)
- İlgi (c) Olur (1 Sayfa)

Dağıtım:
Kızıltepe Kaymakamlığı
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Bilgi:
Mardin Artuklu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Mardin İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yenipazar Mahallesi 34 Sokak
No:9 47100 Artuklu/Mardin
Telefon No : 0 (482) 212 12 58
E-Posta: stratejigelismec47@meh.gov.tr
Kep Adresi : meb@ha01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebya>
Bilgi için: Muazzez SALGİT
Unvan : Memur
Faks: 4822121236
İnternet Adresi: www.mardin.meb.gov.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakcegu.meh.gov.tr> adresinden 67dd-c062-3aff-a4d9-3634 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: Sporcu Onay Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sevgili Anne/Baba,

Bu katıldığınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı “Aktif Spor Yapan ve Spor Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi”dir. Bu çalışma, Mardin Artuklu Üniversitesi öğretim elemanlarından Dr. Öğretim Üyesi Mustafa TÜRKMEN ve yüksek lisans öğrencisi Mehmet ERKAN tarafından yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı; aktif spor yapan öğrencilerin ve aktif spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılıp, sporun saldırganlık üzerindeki etkisinin varlığı ve saldırganlığın önlenmesindeki rolünün saptanmasıdır. Bu anket çalışmasına çocuğunuzdan tam katılım sağlaması beklenmektedir.

Çocuğunuzun çalışmaya katılımının onun psikolojik gelişimine hiçbir olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden izin istenildiği gibi çalışma öncesinde çocuğunuzun da sözel olarak rızası alınacaktır. Çocuğunuzun dolduracağı testlerde cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra da çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahip olacaktır.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Mehmet ERKAN / e posta adresi ile iletişim kurabilirsiniz.

Çocuğunuzun bu çalışmaya katılımı ile ilgili lütfen aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanını imzalayıp çocuğunuzla birlikte okula gönderiniz.

Bu çalışmaya çocuğum.....’un gönüllü olarak katılmasını kabul ediyorum.

Anne/Baba Ad Soyad Tarih

İmza

..../..../20..

EK- 4: Kişisel Bilgi Formu

EK-4

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı, bu çalışma Mardin ili Kızıltepe Spor Lisesi ve Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

1. Yaşınız? () 14 () 15 () 16 () 17 () 18

2. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek

3. Branşınız nedir?

4. Sınıfınız: () 9.sınıf () 10.sınıf () 11.sınıf () 12.sınıf

5. Kulüplerde lisanslı olarak spor yapıyor musunuz? () Evet () Hayır

6. Kaç yıldır Spor yapıyorsunuz? () 1 yıl () 2 yıl () 3 yıl () 4 yıl ve üstü

EK- 5: Anket Formu

EK-5

	“SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ” Lütfen aşağıdaki ifadeleri “doğru”, “yanlış” veya “bilmiyorum” olarak işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2	Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3	Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "acaba benden ne istiyor" diye düşünürüm					
4	İnsanlar benim görüşlerine katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
5	Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
6	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
7	Zaman zaman insanların arkamdan iş döndürdüğü duygusuna kapılırım					
8	Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
9	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm					
10	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim					
11	Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu.					
12	Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.					
13	Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.					
14	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.					
15	Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16	Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.					
17	Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.					
18	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.					
19	Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.					
20	Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım.					
21	İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.					

22	Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.					
23	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.					
24	Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum.					
25	Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.					
26	“Arkadaşlarım”ın arkamdan konuştuklarını biliyorum.					
27	Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.					
28	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

EK- 6: Veli Onay Formu

VELİ ONAY FORMU

Sevgili Anne/Baba,

Bu katıldığınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı “Aktif Spor Yapan ve Spor Yapmayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi”dir. Bu çalışma, Mardin Artuklu Üniversitesi öğretim elemanlarından Dr. Öğretim Üyesi Mustafa TÜRKMEN ve yüksek lisans öğrencisi Mehmet ERKAN tarafından yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı; aktif spor yapan öğrencilerin ve aktif spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılıp, sporun saldırganlık üzerindeki etkisinin varlığı ve saldırganlığın önlenmesindeki rolünün saptanmasıdır. Bu anket çalışmasına çocuğunuzdan tam katılım sağlaması beklenmektedir.

Çocuğunuzun çalışmaya katılımının onun psikolojik gelişimine hiçbir olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden izin istenildiği gibi çalışma öncesinde çocuğunuzun da sözel olarak rızası alınacaktır. Çocuğunuzun dolduracağı testlerde cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra da çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahip olacaktır.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Mehmet ERKAN / e posta adresi ile iletişim kurabilirsiniz.

Çocuğunuzun bu çalışmaya katılımı ile ilgili lütfen aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanını imzalayıp çocuğunuzla birlikte okula gönderiniz.

Bu çalışmaya çocuğum.....’un gönüllü olarak katılmasını kabul ediyorum.

Anne/Baba Ad Soyad Tarih İmza

...../...../20..

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Mehmet ERKAN
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	0009-0008-4672-0042
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10610894
Lise	Mardin Kızıltepe Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Lisans	Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
Yüksek Lisans	Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Mesleki Deneyim	Sürekli Ortaokulu 1996, 2020-Devam
Akademik Çalışmalar	1. Spor Bilimleri Alanında Özgün Çalışmalar, Özel Gereksinimli Bireyler ve Spor